नं. ५२६९

ना. सामवेदस्य कल्प सूत्रं

कर्ता ×

पत्र. ३० —— ×

विष. सूत्र पद्धति:

सामवेदस्यकल्पसूत्रम्

५२६८

कल्पसूत्रसाम

कल्प. १

श्रीगणेशाय नमः। ॐ नमः सामवेदाय। ॐ नमो मशकाचार्याय। क्लृप्तो ज्योतिष्टोमोऽतिरात्रः षोडशिकः पवस्व वाचो
अग्रियः पवस्वेंदो वृषा सुत उपास्मै गायता नर उपोषु जातमप्सुरं दविद्युतत्त्या रुचैते असृग्रमिंदवः पवमानस्य ते
वयं पवमानस्य ते कव उप प्रयंतो अध्वरं प्रवो मित्राय गायतेंद्रायाहि चित्रभानविंद्र अग्न आ नो वृहत्त्वृषा पवस्व धारये
ति जायत्रं चा महीयवं चेडं च सौपर्णं राहितकूलीयं च पुनानः सोमधारयेति समंतं तिस्रषु सम्नंतमेकस्यां त्रैव एकस्या
दीर्घ अश्व वस्तमेकस्यामिति वा रथंतरं ति स्रषु गौंगवं त्रिणिधनमायास्यं त एकर्चाः प्रकाव्यमुशनेव ब्रुवाण इति पार्थमंत्यं
बृहच्च वामदेव्यं चा मा चिदन्यद्विशंसत तेत्य भीवर्तः। त्वा सु कालेयं यस्ते मदो वरेण्य इति गायत्रं मो ष्त जराबोधीयं।
पवस्वेंद्रमछेति स रसुतानो पुरोजिती वो अंधस इति गौरीवितं चक्रौंचं च श्रो अयासीदिति कावमंत्यं यत्रायत्री
य मा अग्निष्टोम साम अग्निंवो वृधंतमिति सत्रासाही यविसौ भरमुद्वंशीयं चतुर्विंशस्तोमः॥ इति प्रायणीयं उपा
स्मै गायता नरः पवमानस्य ते वयं पवमानस्य ते कवे। अग्न आ याहि वीतय इत्याज्यानि प्रस्तोम [illegible]
गायत्रं चा अश्वं च प्र सोम देववीतय इति पज्ञं चा यौधाजयं चौशनमं [illegible] रथंतरं चा वामदेव्यं च [illegible]

मित्त्वभीवर्त्तः। स्वासुकालेयं२। स्वासुयामदिवुयेतिगायत्रं [illegible]हितो। अयापवस्वदेव[illegible]ति
सफसुज्ञाने। काशीतं वा। प्रसुन्वाना यांधस इति गौरिवीतं तिरश्चु गौरी। वितमेकस्या मे[illegible]नधनमेक
स्यामौद्दलमेकस्यामिति वासा ध्वं तिरश्चु। का वमं त्स्वाय त्वा यज्ञीयमग्निष्टोमसाम। ज्योतिष्टोमस्तोमः। सत्रा
प्लवस्यप्रथममहः। पवस्ववाचो अग्रियः पवस्वेन्दो वृषा सुतो। वृषा सोम द्युमाँ२ असि वृषा ह्यसि भानुना पवमानस्य
ते कवे अग्निं दूतं वृणीमह इत्याज्यानि। वृषा पवस्व धारयेति गायत्रं च हा विष्कृतं च। यो त्वा स्वमुत्तरेषुयदुत्तरं। परीतो
षिंचता सुतमिमा धुध्वं दसं च मर्ग। अयपत्तो वायास्ये वृषा शोण इति पार्थमंत्त्यं बृहद्वामदेव्यं च। अभिप्रवः सुराध
समित्त्वभीवर्त्तः स्वासुकालेयं यत्ते मदो वरेण्य इति गायत्रं मो दसौ हाविष्मत मुत्तरेषु पवस्वेन्द मछेति शंकुसुरा
ने अयं पूषा रयिर्भग इति गौरिवीतं च क्रौंचं च वृषामतीनां पवत इति यामं नैत्यं यज्ञा यज्ञीयमग्निष्टोमसाम स्ताक
मश्वभ्रात्व्यो अनात्वमित्यामहा यवमय्याद२ षुं यत्तो हो वक्रो। ष्टोमस्तोमः। इति द्वितीयमः। दविद्युतत्या
रुचेते अस्यग्रमिंद्वः पवमानस्य ते कवे अग्निनाग्निः समिध्यत इत्याज्यानि सुत्तातेजात [illegible]मंध इति गायत्रं वैरूपं चाभि

२

सोमासऽआयवइतिसौरवं चगौतमं चाबैरूपमग्नास्त्रिरितिधनंतित्स्रोवाचइत्यंगिरसांसंक्रोशं त्सोरयं तरं च
वामदेव्यं चात्वासहस्रमाशतमित्यभीवर्त्तः स्वासुकालेयं त्तिस्रोवाचउदीरतइतिगायत्रं चस्तुष्टं क्वैष्टं भं चासो
तापरिषिं चतत्सरवाय आनिषीदतेतिवाचअत्र सामस्तानं चदैवोदासं वासुतासोमधुमत्तमाइतिगौरीवि
तं चां धीगवं चपवित्रंतइतिसाम राजमंत्यं यत्तापत्नीयमग्निष्टोमसामस्वान्युक्थान्यायुष्टोमस्तोमः॥ इतित
तीयमहः। पवमानोअजीजनत्सुनानोअक्रमीदभिप्रयज्ञावोनम्रऽर्णयः पवमानस्यतेकवेग्निर्वृत्राणिजंघन
दितिहोतुराज्यं स्वान्युत्तराणिपवस्वदक्षसाधनइतिगायत्रं चादारस्यज्ञपरीतोषिंचतासुतमितिप्लाग्नि
चाप्यर्वणं चाभीशवं चयौधाजयं चौहुवाअस्येतिवासिष्ठमंत्यं बृहच्च वामदेव्यं चयोराजाचर्षणीनामित्य
भीवर्त्तः स्वासुकालेयं परिप्रियादिवःकविरितिगायत्रं चौर्णायवं चयदीनिधनं त्वं त्यंगदेव्यासोमःपुना[illegible]
ऊर्मिणेतिवृहत्कसुतानेपुरोजितीवाअंधसइतिगौरीवितं चत्वाष्ट्रीसामचयदूर्वैडं[illegible]शमंत्यं
यत्तायज्ञीयमग्निष्टोमसामसैंधुक्षितं सौभरंशुद्धाशुद्धीयं वा[illegible]भरेडंगोष्टोमस्तोम[illegible]एव २

मानस्य विश्वजिघत्सोमश्चित्रमुक्थं पवमानस्यते कवे ग्ने स्तोमं चात्ताम्महइति होतुराज्यंऽस्तंश्चौशोंत्सोरथंतरं घु
मत्तमइति गायत्रं चयएवं चापत्यंऽसंतनिशा क्रूरवर्णो तान्युत्तरेष्वभिसोमासश्राय वंऽचसुश्चकवेसंपंचवात्सं
चाग्नेस्त्रिणि धनममिति त्रिषष्ठमिति संपात्यारथंतरं चवामदेव्यं चात्वमिंद्रयशा अप्सी त्पमीवतत्स्वासुकालेयम
साव्यंऽसुमंत्यति गायत्रं चागौरबृहत्कं चाभिद्युम्नं बृहद्यशः प्राणाशिशुर्महीनामिति च्यावनसुत्ताने देवोदासं
वापवस्ववाजसातय इति गौरीवितं चरयिष्ठं चासाविसोमोअरुषोवृषाहरिरिति ब्धभ्यां पातलौपमंत्य
यस्तायत्नीयमग्निष्टोमसामयाजिष्ठं त्वावबृमहति साध्यंऽसांवर्त्तमाह तमासुष्टोमस्तोमः। इति पंचममहः। अग्न
स्रक्षत प्रवाजिनए तमुत्यं दशक्षिपः पवमानस्यतेकवेयमग्ने पृत्सुमर्त्यमिति होतुराज्यंऽस्वान्युत्तराणींद्रायेंत
मरुत्वत इति गायत्रं चाश्वसूक्तं चसत्कृदिषोवृधीयं कुर्यान्नः ज्यमानः सुहस्त्ये त्वेडं चोह्लाणोरं ध्रुं त्रिणिधनं वा
पास्यंऽसकृत्समंतं कुर्यात्साकमुद्धम इतीहवद्वासिष्ठमंत्यं बृहच्चवामदेव्यं चापिबासुतस्यरसिन इत्यभीव
र्तः स्वासुकालेयं पारिस्वानो गिरिष्ठा इति गायत्रं चैध्मवाहं चयद्दिहवत्ससुच्चेयोवसूनां तं वः सखायो मदाय

कल्प ३

तिदीर्घसुत्साने काशीतं वा सोमाः पवंत इंद्रव इति गौरीवितं च औं चं च यत्त्वां यो निशिरस्मै सप्तपेन वेति दुदुहू इति मरु
ताघेन्वं त्यं यस्तायत्तीयमग्निष्टोमसामश्रद्दस्त्रै ककुभं नामे घे त्सुवस्मानि यघुक्ष्यो ग्निष्टोमस्त्वेव ज्योतिष्टोमस्तोमः ॥१॥
इति प्रथमहः । षष्ठ्यः षडहः समस्थो वा व्यस्थो वा समस्थ स्त्वेव तस्योपास्मै गायता नर उपो षु जातमप्तुरं पवमान
स्य ते कव इति प्रथमस्याह्नो बहिष्पवमानं प्र सोम देववीतय इत्यभीवर्त्त एकस्यां पञ्चमे कस्यां मो धायमेकस्यां
ं समानमितरं द्वितीयस्याह्नः पुनानः सोम धारये त्येउमा यास्यमेकस्यामभीवर्त्त एकस्यां कालेयमेकस्यां
वृषा शोण इति पार्थमं त्यं माध्यंदिनस्य समानमितरं । तृतीयस्याह्नो भि सोमास आयव इति पौरुमद्गमथ
माथां तस्याभीवर्त्तः कालेयं द्वितीयायां गौतमं तृतीयायां समानमितरं । ८ । एष्य षडहस्य तृतीयहानि चतु
र्थस्याह्नः पवमानो अजीजनत्सुनानो अक्रमीदभीति स्तोत्रीयानुरूपा वाशिर्वृत्राणि जंघनदिति होतृ[illegible]त्यं त
वाहं सोमरारणे त्यष्टादंष्ट्र मेकस्यामभीवर्त्त एकस्यां कालेयमेकस्यां सोमः पव[illegible]मिति ज
नित्रमं त्यं माध्यंदिनस्य प्रत आश्विनीः पवमानघेनव इति लो[illegible]पे मार्भवस्य समा[illegible]पवव

३

मानस्यविश्वविघत्सोमचित्रमुक्थ्यमितिस्तोत्रियानुरू पावअस्तोमंमनामहइजिनेवीतिडुडुकूइतिमं
ङ्वाणःसोत्समिरितिमानवानूपेत्वचयोर्वोत्समेकस्यांमभार्निधिकस्यांकालेयमेस्त्ववज्योतिष्टोमस्तौ
न्योधाइतिसंपात्यामध्यंदिनस्यपार्थस्यलोकेत्वाष्ट्रीसामयव्यनुनोदंगोवित्यवस्वेति [illegible] मान
भीवर्त्तस्यसमानमितरंषष्ठस्याह्नोस्त्सतप्रवाजिनएतमुत्यंदशावृक्षिपइतिस्तोत्रीयानुरूपौयमस्मेघत्सुमत्य
मितिहोतुराज्यंमज्यमानःसुहस्त्येतिस्वारमौस्रोणोरंधृंतिसर्व्वेडमौक्रोणारंधमेकस्यामभीवर्त्तएकस्यांकाले
यमेकस्यामयापवावस्वेनावसूनीतीहवद्वासिष्ठमंत्यंमध्यंदिनस्यज्योतिर्यत्तस्यपवतेमधुप्रियमितिमरुतां
धेनुंसमाभर्वस्यसमानमितरंसमानमितरं॥५॥इत्युत्तररस्प्रहः॥इतिप्रथमप्रपाठकःसमाप्तः॥पवस्ववा
चोअग्रियःपुनानोअक्रमीदभिपवमानस्यतेकवेअग्निंदूतंवृणीमहआनोमित्रावरुणाक्षिप्त्वावृषभासुत
इंद्राग्नीआगतंसुतमुच्चातेजातमंधसइतिगायत्रमामहीयवंसत्रासाहीयंपुनानःसोमधारायेत्यभीव
र्त्तोरौरवयौधाजयेआभिवासुंवीत्यर्षाग्रृणानइतिपार्थमंत्संबृहच्छवामदव्यंचष्ठ्येतंचकालेयंचस्वादि
ष्ठयामदिष्ठयेतिगायत्रसंहितेपवस्वेंद्रमच्छेतिसफसुतानेपुरोजितीवोअंधसइतिगौरीवितंतिस्त्वगौरी

वितमेकस्यां मधुश्चुन्निधनमेकस्याः स्यावाश्वमेकस्यामितिवंधीगवंतिस्त्रष्टु यज्ञायज्ञीयं चारच्चाग्नेयं कावमं
त्यं यज्ञायज्ञीयस्य पुरं रथंतरमग्निष्टोमसाम सर्वस्तोमस्य सतस्ञाद्दतस्तोमाश्च तुष्प्रलयाः।१।इत्यभिजि
त्।ऽउपास्मै गायतानरउपोषुजातमप्तुरं तंत्वानृम्णानिबिभ्रतं पवमानस्यते वयं पवमानस्यते कवेयश्रापा
हि वीतये इत्याज्यानि प्रसोमासोविपश्चित इति गायत्रं चाश्वं चाभिसोमास आयव इति गौरुह न्मनं च दै
गतं च गौंगवं च योधाजयं चौशनमसंयप्या यप्या सूप रुव्यतिरथंतरं स्वामत्वामदद्व्यै तंवोदस्ममृतीषह
मित्यभिवर्त्तः स्यासुकालेयं स्वादिष्ठयेति गायत्रं चस्तुश्चकवैष्टंभं चायापवस्वदेवयुः पवतेहर्य
तोहरिरिति सफस्तुत्ताने काशीतं वाप्रस्तुन्चानायांधस इति गौरीवितं तिस्त्रष्टु गौरीवितमेकस्यां गौतममे
कस्यामौद्दलमेकस्यामितिवा स्वरं तिस्त्रष्टु यत्स योनिधनं ममिन्निपाली स्वैडं कावमं त्यं स्वारयदिविकल्पये
यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसामौशनमौपगवं वसिष्ठस्यप्रियं तेरश्मं वैतदुक्थ्यानि प[illegible]मिति।२।
इति स्वरसामानां प्रथमः।पवस्ववाचोअग्रियः पवस्वेन्दोवृषा[illegible]षासोमद्युमां[illegible]व्यच[illegible]इति
पवमानस्यते कवेगन्निं दूतं वृणीमह इत्याज्यानि वृषा[illegible]पवस्वधारयेति गायत्रं च[illegible]परी

तोषिं चतासुतमिति समंतं चदेर्घ श्रवसं वायास्येव्वषाशोऽ मुतिपार्थमेत्यं मत्स्यपायि... यं चारत्रा अग्नेपंकावम

देव्यमभिप्रवः सुराधसमित्पभीवर्त्तः स्वासुकालेयं पस्तेमदो व... इति गायत्रं च... अश्वत्थाः।२।इत्यासो

त्तिस्तकसुत्राने अयपरुवार यि मिर्गइति गोरीवितं तिसु पुरीवितमेकस्यां क्रौं चमे... ... माया

तिवास्वरं तिस्टष्वुयद्दहन्निधनयोः पर्वमुत्तरमाहृत्तेषुवृषामतीनां पवत इत्येडंयामम नंत्यस्वापदि विक

ल्पयेयत्ता यत्तीयमग्निष्टोमस्तोमसामसाकमश्वं स्तोमरमाष्टादंष्ट्रमित्युक्थानि पयुक्थोऽग्निष्टोम

स्तेवा॥ इति द्वितीयः॥ दविद्युतत्यारुचेतेत्र्यस्टष्वुमिंदवोराजामेधाभिरीयतेपवस्वरुष्टिमासुनःपवमा

नस्यतेकवेग्निनाग्निः समिध्यतइत्याज्यानुत्रातेजातमंधस इति गायत्रं चामहीयवं चामिसोमास

स्मायवइति पौरुमद्रं च गौतमं चौतरिक्षं वाग्ने अस्त्रिणिधनं तिस्त्रो वा च इत्यांगिरसाः संत्रोशोत्यः

प्रत्नस्मैपिपीषत इति रथं तरं स्वासुवामदेव्यं वयं घत्वासुतावंत इत्यभीवर्त्त स्वासुकालेयं तिस्त्रो वा च

उदिरत इति गायत्रं सहितेश्यासोमापारषिं चतस्त्रस्तरवायस्थानिषीदतेतिवा च श्रसामसुत्रानं वदे

वाद्यासंवासुत्रासोमधुमत्तमा इति गोरीवितं तिस्टष्वु गोरीवितमेकस्यां मांधीगवमेकस्यां त्वाष्ट्रीसामेक

कल्प
५
5

स्यामिति वा स्वरं तिसृषु यत्र प्रथमं पवित्रं तद्यं तरिक्षमं त्यं हारिवर्णमुदृंशी यामित्यु कथ्यानिषधु कण्योऽग्नि
ष्टोम स्तेव सर्वे सप्तदशाः ॥ इति तृतीयः । उपास्मै गायता नरो बभ्रवे नु स्वतसे प्रस्तानासोऽरथाद्वय वमान
स्यते कवेर्निर्वाणि जंघनद्धद्य सूरद्युदितऊ केद भि भ्रुता मद्य मियं वामस्य मन्मनो स्यप्रत्नामनु द्युतमि
ति गायत्रं श्रुद्धा जं सत्रा साहीयं तवाह सोऽं सोम स ररतोत्यु त्से धस्ति सप्वा भीशवमेकस्याम भीवर्तएकस्यां
ए स्वस्य कस्यां रथं तरं ति सृषु शिशुं जस्तानं रुर्यतेमव्रं जनीति पार्थमंत्यं महादिवाकीर्त्यं च वामदेव्यं वं इन्
तुं न स्त्राभरेति विकर्णं स्वासु कालेयं परि स्वानो गिरिष्ठा इति गायत्रं साम्राजं चाभि द्युम्नं बृहद्यशः प्राणा शि
शुर्महीनामिति सफ श्रु ध्येष्टकवेयोः पर्युष्विति श्यावाश्वमेकस्यां पुरो जिती वो अंध स इति बृहत्तिसृषु
गोहित तमेकस्यां मांधीगवमेकस्यां निषेधमेकस्यां यत्ता पद्वीयं तिसृषु पर्वादिव इति कावमंत्यं मरु
नं दिवो अरतिं पृथिव्या इति भासं दशस्तोमम ग्निष्टोम सामैकविंशस्तोमं [illegible] मिति वि
शं भंश्यैतनौधसे एतानि जह्यसामान्याहृतानां स्वर सा [illegible] भीवर्तलोके अचन [illegible] ः श्रु
ध्यं बार्हतस्य स्तुत्तान लोके ॥५॥ इति विशुवानाहृत्ता श्व स्प [illegible] सामानः । उपत्वा जामय [illegible]

राम
५

ग्रक्रउ तनः प्रियाप्रियास्तुतस्त्वा विन्तुर्वरेण्यं सोमानं स्व[illegible]ंमृग्नु ग्वायूं विपवसोऽनु कथानेषघुवक्ष्यामा॥
नस्यतक्रवेस्तुबमिद्रोन ग्वावहतानः श्रां कं पार्थिवस्य युंजीत ब्रश्नमरुषंतम्[illegible]चानासोरथाद्दवप्र अप्र
नामनु घुतमितिगायत्रं चामहीयवं चपरीतोषिं चतास्तुतमिति कालेयमेकस्यां[illegible]मनो स्यपत्नामनुद्वुतश्र
वंति स्त्रुघुयौधाजयमेकस्यामपं सोमइति पार्थमं त्यं वैराजं महानाम्न्य श्रावैरूपं रेवत्स्य श्रपरिस्त्रो
नोगिरिष्ठाइति गायत्रसं हितेपवस्वेंद्रमद्धेति ससत्रासाहीयमनुध्येपर्यूष्विति वामदेव्यं पुरोजितीनोऽश्र
धसइत्स्यां धौगवमेकस्यां गौरीवितमेकस्यां यद्वाहिष्ठीयमेकस्यां यत्तायज्ञीयंतिस्त्रुघुपाद्दप्रधन्वेति द्विपद
सुवारवंतीयं स्वर्यवतीपुकावमं त्यं त्वमग्नेयस्तानां होतेति च हदग्निष्टोमसाम सर्वस्तोमस्य सतश्र
तुरावृत्तस्तोमास्त्रिष्टुप्रणाया॥ एषविश्वजित्। पौरुमीढं मानवं जनित्रं भारद्वाजं वसिष्ठं गौंगवं श्रु
द्वाश्रुद्धीयं वैतएकर्चायावृत्तस्यपंच्चस्याभीवर्त्तः लोकेऽइंद्र क्रतुन्न आभरेति पौरुमीढं मानवं जनित्रं भर
द्वाजं श्यैतनौधसे एतानि बृहत्सामान्यावृत्तस्याभिप्लवस्याभीवर्त्तलोके घ्वलेराथंतराणां श्रुध्यं
वार्हतानां सुज्ञानं लोके ॥ इति एष्याभिप्लवावृत्तौ। ज्योतिष्टोममाज्यबर्हिष्पवमानं गायत्रीषामिसो

कल्प. ६

मास्त्रयाय वक्ष्यतिद्विहकारं चवार्कजंभं च यद्धहन्निधनं मे धाति यं च रौरवं वायो धाजयमौशानमंत्यं रथंत
रं च वामदेव्यं चेंद्रक्रतुं न आभरेति नौधसं ३ स्वासु कालेयं ३ स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्रसंहिते पवस्वें
द्रमघेति सफपौष्कले पुरोजिती वो अंधस इति गौरीवितं धीगवे क्रावमंत्यं पज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसा
मप्रमंहिष्ठीयं हारिवर्णमुद्वंशीयमित्युक्थ्यान्यासु षोडशमस्तोमः। ५। इत्यायुः। पवस्व वाचो अग्रिय
यो इविद्युतत्या रुचा पवस्वेंदो वृषा सुतो वृषा सोम द्युमां असि पवमानस्य ते कवे अग्निं दूतं वृणीमह इत्या
ज्यान्यस्य प्रत्नामनु द्युतमिति गायत्रं चामहीयवं च परीतो षिंचता सुतमिति समंतं च वार्कजंभं च यद्दो
निधनं दैर्घश्रवसं च बार्हद्गुक्थं वा यौधाजयमयं सो म इति पार्थमंत्यं बृहच्च वामदेव्यं चेंद्रक्रतुं न आ
भरेति रैवतं ३ स्वासु कालेयं यस्तोमदातवरेण्य इति गायत्रमैडं पवस्वेंद्रमघेति सफश्रुध्ये पुरोजितीवो
अंधस इति गौरीवितं धीगवे सूर्यवतीषु क्रावमंत्यं पज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसामसा [illegible] श्री
यमित्युक्थ्यानि गोष्टोमस्तोमः। ६। एष गौः। उपास्मै गायता नरः [illegible] सुजातमर्दे [illegible] युः
पवस्वैंदो वृषा सुतो इविद्युतत्या रुचेत्येते अस्य ग्रामिंद वो य[illegible]नो अंधसा पवमान[illegible]

साम ६

6

त्र्यः स्तानः शान्तं पार्थिवस्य सुरूपकृत्नुमूतय आसुतोसि वन्निश्रियं पमस्य प्रत्नामनजपमोशानमंत्यं रयं क्ति ही
यवं च जराबोधीयं च सत्रासाहीयं वं च परीतो षिं च तासु तमिनि॥२॥ अंहं चंद्रे दीर्घश्र तेगायत्रं सं हिं क्रौं जयश्र
यं स्तोम इति पार्थमंत्यं कृतं पत्रं त्रयोदशापरिमादो ब्राह्मणपरि क्लृप्तां इंद्र मिजो [illegible] थी सोम
स्य भिरूंद्रदभि प्र तुलामघमिति त्रिवृद्धिरो गायत्रं पंचदशं रथंतरं दक्षिणाः १ स्वः सप्तदशं बृहदुत्तरः एक
विंशं भद्रं पुच्छं तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठमिति पंचविंश आत्मा राजनयं च विंशमितरं सर्वं वामदेव्यमैत्रावरु
ण साम त्रिकद्रुकेषु महिषो यवाशिरमिति पंच निधनं वामदेव्यं ब्रह्मसाम स्वासु काले यं परिस्वानो गिरिष्ठा इति
गायत्रं स्वाशिरं चार्कः पवस्वेंद्रमच्छेति सफः प्रसुध्येनुरे जितीवो ग्रंथस्य इति गौरीवितं च मधुश्चुन्निधनं च
श्यावाश्वं धीगवे सर्यवतीषु कावं मंत्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम क्लृप्त उदयनीयो तिरात्रो यथा प्राय
णीयो यथा प्रायणीयः॥१॥ इति महाव्रतं॥ इति द्वितीयः प्रपाठकः॥ क्लृप्तो ज्योतिष्टोमो गोवार्कि जंभस्यलो
के दैर्घश्रवसं दैर्घश्रवसस्य बार्हदुक्थं स्वासु श्येतं गौरीवितस्य श्यावाश्व मुहुं शी यस्य नार्मेधं यद्दिरा
त्रिः समानमितरं सांवत्सरिकेण अभिप्रगो पतिं गिरे त्यभिजितो ब्राह्मणं आज्यं यथा तिरात्रः सामन च स्य

कल्प.
७

लोके श्यावाश्वं प्रमंहिष्ठीयं हारिवर्णं नामेधं प्रत्त्यस्मै पिपीषत इति वानदं षोडशि साम रात्रिः संधिः।
समानमितरं सांवत्सरिकेण विश्वजितः पवस्वेंद्रमच्छेति सत्रासाहीयमुष्ण्येप घातिरात्रः साम तच्च स्य लो
के श्यावाश्वं धीगवं ज्योतिष्टोमोतिरात्रः षोडशिमांस्समानमितरं सांवत्सरिकेणाव्रतस्थानो विश्वासुहव्यमिति शेषे
तं ब्रह्मसाम गौरीवितस्य लोकश्रोदलं समानमितरं सांवत्सरिकेण। १। इति ज्योतिर्गौरायुरभिजिद्वि
श्वजिन्महाव्रतं। पवस्व वाचो अग्रियो दविद्युतत्या रुचा पवमानस्य ते कवे। अग्न आयाहि वीतय इति
रथंतरं। त्रीणि बार्हतान्यस्य प्रत्नामनुद्युतमिति गायत्रं चामहीयवं च परीतो षिंचता सुतमिति समंतं च
रथंतरं च दैर्घश्रवसं च यौधाजयं वायं सोम इति पार्थमं त्वं बृहद्वामदेव्यं च स्वादोरित्या विषूवत पा
इति श्यैतं स्वासु कालेयं स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्रसंहिते पवस्वेंद्रमच्छेति सफमुष्ण्ये पुरोजिती वो
अंधस इति श्यावाश्वं धीगवे स्वर्षवतीषु कावमंत्यं। एतायत्री यमग्निष्टोमसाम [illegible] मानं पंच
दश त्रिवृत्त्याज्यानि सप्तदशो माध्यंदिनः पवमानो होतुराज्यं [illegible] दश मनोता तमस् [illegible] विंशं ब्रा
ह्मणाच्छंसिनः सप्तदशमच्छावाकस्यैकविंशमाग्नीध्रीयमेकविंशमग्निष्टोमं पवमान [illegible] नः।

राम
७

एषैवोत्तरस्य क्लृप्तिस्तस्यास्त्रिवृद्बहिष्पवमानं पंचदशान्यामै विपरीपत इति नानदं षोडशि साम रात्रिः संधिने
पंचविंशं ब्राह्मणछंदसि नःसप्तदश आर्भव एकविंशोऽग्निष्टोमो यज्ञप्ये पघतिरात्रः सामत नान्यानि
। आर्यंतीयं ब्रह्मसाम यस्ते मद इति गायत्रमौक्षे आंधीगवा उत्तरस्य पर्वणां साप्तनि ... नं त्रैककु
भं बोदं शीयमित्युक्थ्यानि चतुर्विंशा आर्भव एकविंशोऽग्निष्टोमः सोक्थ्यः समानमितरं पूर्वेण स्तो
मा ॥ इति द्वितीयस्य निर्देशस्तृतीयस्य क्लृप्तिः ॥ उपास्मै गायता नर उपोषु जातमप्तुरं पवस्व वाचो अग्रियो
द विद्युतत्या रुचा पवमानस्य ते कवे अग्न आयाहि वीतये पुरूरुणा चिद्ध्यस्तीद्मिज्ञाघ्नो बृहद्दिद्रग्न
ग्नीनमो बृहद्युत्ताते जातमंधस इति गायत्रं चामहीयवं च पवस्व मधुमत्तम इतीडानां संस्त्वा एकस्यां
प्रत्नं ध्वयीस्वं प्रत्यं यदुक्थ्यमिति यौधाजयं तिसृषु पुनानः सोम धारयेति यौधाजयं तिसृषु पुनानः सो
मधारयेति रौरवमेकस्यां स्यंतरं तिसृषु शिशुं जज्ञानं हर्यतं मृजंतीति वामदेव्यमंत्यां। बृहत्पृष्ठं वामदे
व्यस्य पृष्ठस्तारं सो १ लं आर्यंतीयं च कालेयं च स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्रं संहिते परि प्रधन्वेंद्रमछेति स
फर्नुध्येपुते जितीवो ऽश्व धस इति श्यावाश्वं आंधीगवे सरूपवती शुक्राव मंत्यं पत्राय त्तीयमग्निष्टोमसामातिर

ष्ट्र हि ष्पवमानं पंचदशानि त्रीण्याज्यानि त्रिवृन्मैत्रावरुणस्य । पंचविंशं ब्राह्मणाच्छंसिनः सप्तदशमच्छावा
कस्य सप्तदशाऽर्भवः एकविंशोऽग्निष्टोमः ॥४॥ इति चतुर्थः ॥ उपास्मै गायता नरः पवमानो अजीजनत्पवमान
स्य कवइम ममृषु त्वमस्माकं मित्रे वयं हवामहे हमिद्धि पितुष्परि यं वामस्य मन्मन उच्चाते जातमंधस इति गा
यत्रमेकस्यां मामही यवमेकस्यां ॥ शाक्वरवर्णमेकस्यां पुनानः सोम धारयेति विष्टंभमेकस्यां कालेयमेकस्यां यो
धाजयमेकस्यां मौशनमंत्यं ॥ रथंतरं च वामदेव्यं चाग्रायं तीयस्य स्तुसौभरं कालेयपृष्ठं वारवंतीयं ॥ स्वादिष्ठयाम
दिष्ठयेति गायत्रं च स्वाशिवां चार्कः पवस्वेंद्रमच्छेति सफयास्य पुरोजिती वो अंधस इति श्यावाश्वं धीगवे काव षा
मंत्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसामः ॥ प्रथमः साधस्कः ॥ एवैवोत्तरस्य क्लृप्तिस्तस्यैकविंशमग्निष्टोमो मौत्र
तो श्याक्वरवर्णं स्वर्विं ॥ स्वारं सौपर्णमायास्य लोकेषो क्लं ॥ श्यावाश्वात्र्यं वैमंडमायास्यं चतुर्विंशा वुत्त
रोपवमानोत क्लृप्तौ समानमितरं पूर्वेणास मस्तोमं ॥ रथंतरं दैर्घश्रवसं अंतरे [illegible] स्यांसं
हिताद् उत्तरं जराबोधीयं ॥ समानमितरं विश्वजितैकाकेनाग्निष्टो [illegible] मनो तमेर [illegible] विंशं
होतुः पृष्ठमेकविंशोऽग्निष्टोमस्त्रिवृद्धितरं ॥ सर्वो ॥५॥ अत्र त्रयः एकविंशमग्निष्टोमं वमानं [illegible] मान

स्यैतेक एवाग्निर्वैश्वानराज्यं घर्मस्मिन्त्रं हुवे पृतदस्रं मुत्वामंदवसुसा न्यानि। सप्तदशो माध्यंदिनः स्तिनः सप्तदशा गच्छान
कस्यां वार्षाहरमेकस्यां शाक्करवर्णमेकस्यां शाक्करवर्णमेकस्यां पुरस्म ... तं वर्णमेमानौ ग्रजीजनकस्यांः
रौरवमेकस्यां यौधाजयमेकस्यामौशनमंत्यं रथंतरं च वामदेव्यं च बृहच्च कालेयं च यस्ते जातमंधस गायत्रं वा
र्षीहरे पवस्वेंद्रमच्छेति सफौपगवे पुरोजितीवो अंधस इति नानदं धीगवे कावमंत्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसा
म त्रिवृतः पवमाना अग्निष्टोमसाम चतिसृभिस्तिसृभिराज्यपृष्ठानि। १ इति श्येनः। उपास्मै गायता नर इत्ये
कया बहिष्पवमानं साध्यस्त्रे। एण्याज्यानीन्द्रायेन्दो मरुत्वत इति गायत्रं पुनानः सोम धारयेत्युत्से धन्वौशन
मंत्यं रथंतरं च वामदेव्यं च श्यायंती पस्यर्चि निबेधः। स्वासु कालेयमयारुचा हरिण्या पुनान इति गायत्रपार्श्वय
ज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसामेकत्रिकस्तोम एकया चतिसृभिः। ३ इति एत्रिकः। ज्योतिष्टोमं बहिष्पवमानमग्ने वि
श्वेभिरग्निभिरानो मित्रावरुणात्वेता जिघीरत्तेंद्राग्नी आगतं सुतमुच्चाते जातमंधस इति गायत्रं चामही
यवं च पवस्व मधुमत्तम इति कालेयं त्वे सोम प्रथमा वृक्तबर्हिष इति यौधाजयं पुनानः सोम धारयेति रौरव
मौशनमंत्यं रथंतरं च वामदेव्यं चाधा हीन्द्र गिर्वण एंदुमिंद्राय सिंचतेति यौतानमारुते स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति

८ गायत्रसंहिते परिप्रधन्वनंदं वक्कुदतीनामिति सप्तस्रुध्ये १ र्षेविति मरुतांसस्तोमभः पुरोजितीवो अंध
सइति श्यावाश्वांधीगवे कावमंत्वंदेवो वो इविष्णो दाइति यज्ञीयज्ञीयमग्निष्टोमसामत्रिवृद्बहिष्पवमानं प
चदशानि त्रीणि पृष्ठानि षोडशामच्छावाकस्य षोडशी श्वार्भवः एकविंशोऽग्निष्टोमः। व्रात्यस्तोमः प्रथमः। एते
अस्यत्रमिंदवो पवं यवंनो अंधसेति पुरस्तात्पर्यायस्य तृचचतुर्ऋचे। आयुषउक्थ्यानि षोडश्याः पवमानाम्न
च्छावाकसामानि चैकविंशोऽग्निष्टोमो द्वे चे। समानमितरं पर्वेणस्तस्तोममिंद्रायेंदो मरुत्वतइति गायत्रं
वामहीयवं चपवस्वमधुमत्तमइति कालेयं त्वेसोमप्रथमा वृक्तबर्हिषइति दैर्घश्रवसं पुनानः सोम
धारयेति रौरवयौधाजये स्रुध्यस्यलोके मरुतांसस्तोमो मरुतांसस्तोमस्य श्यावाश्वं पुरोजितीवो
अंधसइत्यांधीगवं त्रिवृतावुत्तरौ पवमानौ समानमितरं प्रथमेन व्रात्यस्तोमेन सस्तोमं। १। इति द्विती
यस्तृतीयो॥ अग्निपवतीयत्स्वर्वस्य प्रातःसवन उच्चाते जातमंधसइति गायत्रं [illegible] पवस्व मधु
मत्तमइति कालेयं त्वेसोमप्रथमा वृक्तबर्हिषइति दैर्घश्रवसं [illegible] नः सामधार [illegible] यौधा
जय वृषाशोण इति मंत्वं बृहद्वामदेव्यं चाधाहोद्गिर्वणद्गुमिंद्राय सिंचतेति यौता [illegible]

राम
८

दिष्टयेतिगायत्रसंहिते जराबोधीयं च स्वाशिरं चार्कं प्रारप्रधन्वनमदंव श्रोद॥ भः पुरोजितीवो अंध

सः स्विति महतांऽस्तोभः पुरोजितीवो अंधस इति श्यावाश्वीधं ... आर्षवलं ... मित्रि वृ द्धहिष्यव ...त्यं देवो

वोद्रविणोदा इति यस्तायज्ञीयमग्निष्टोमसाम देत्रिवृतीस्तोत्रे द्वे पंचदशा सप्तदशे द्वे ... स्तोमः पु... विंशे द्वे च

तुश्चत्वारिंशष्टो चत्वारिंशे द्वे त्रिणव त्रयस्त्रिंशे द्वे द्वाविंशे। ११। इति चतुष्पः। अग्न आ संऽपवसे अग्ने पा

वक रोचिषाग्निर्मूर्द्धा दिवः ककुदग्न आ याहि वीतये कस्ते जामि र्जनानामिडेन्यो नमस्योग्निर्वृत्राणि जंघ

नद्रुत्ते बृहन्तो अर्चयइतिगायत्रमेकस्यामामहीयवमेकस्यां जराबोधीयमेकस्यां पाहि नो अग्न एकयेति

यौधाजयंतिस्वध्विनो राजन्नरतिः समिद्ध इति यौधाजयमं त्वं मेनावो अग्निं नमसा कयातेअग्नेअंगि

र इति रथंतरं च वामदेव्यं चाग्न आयाह्यग्निभिरच्छा नः शीरशोचिषमिति नौधस कालेये अदाभ्यः पुर

एतेतिगायत्रसंहिते भद्रो नो अग्निराहुतो ग्ने वाजस्य गोमत इति सफपौष्कले विशो विशो वो अतिथि

मितिश्यावाश्वं धीगवे समिद्धमग्निं समिधा गिरा गृण इति यस्तायज्ञीयमं त्वं सुपत्वा जाम योगिर इति वा

य व्या सुवार वंती यमग्निष्टोमसाम। १२। इत्याग्निष्टुत्प्रथमः। एषे वो तस्य क्लृप्तिस्तस्यारेवतीषु वारवंतीयम

कल्प॰
१०

10

ग्निष्टोमसामनोभौऽत्रिवृतावुद्धइति जराबोधीयं यौधाजयात्पूर्वं रौरवं पौष्कलस्यलोकेऽग्रुध्यं स्यावा
श्वस्य यत्ता यज्ञीयं यज्ञायज्ञीयस्य कावं समानमितरं पूर्वेण ज्योतिष्टोमा स्तोमा अवानो अग्नऊतिभि
रग्निं हिन्वंतु नो धिय इति पुरस्तात्पर्यासित्वच पं च र्चेपाहिनो अग्न एक येति रौरवं तिस्षुदे र्घश्रवसमेकस्यां
समंतं विष्टारपंक्तौ यौधाजयंतिस्षु समानमितरं पूर्वेण सर्वः सप्तदशः ॥ पवस्वेंदो वृषासुत एते असृ
ग्रमिंदवः पवमानस्य ते कवे ब्रा त्ता व्याज्यान्नुत्ता ते जा तमंधस इति गायत्रमेकस्यां मामहीयवमेकस्यां जराबो
धीयमेकस्यां पुनानः सोम धारयेति यौधाजयं तिस्षु स्वासुनो धसस्य र्वाभावर्त्तो ब्रह्मसाम सामनितरं ज्यो
तिष्टोमेनैष एवोत्तरस्य मध्यं दिनो ज्योतिष्टोमनितरं सर्वं शाक्करवर्णस्य लोके जराबाधीयं वषट्
कारणिधनस्य सप्तहं वृहतो वषट्कारणिधनं समानमितरं पूर्वेनेन ॥ १३ ॥ इति द्वितीयत्वतीयचतुर्थाः ॥ प्र
जापतेरपूर्वं स्त्र वृहस्पतिसवश्च इषुश्च ॥ प्रसोमासो अधन्विषुः प्रसानासो रथा इवा [illegible] प्रोपप्रयंतो
अध्वरं प्रवोमिनायगा पत श्रवद्राय मादनं प्रवाम र्चेत्युक्थ्यं [illegible] तो नासा विप [illegible] प्रसोमदे
ववीतयेति गौं गवं प्रतुद्रवेत्यौशनमंत्तं वामदेव्यं च मे धाति [illegible] च हारायणं च कौत्सल [illegible] इत्यु

राम
१०

तइतिगायत्रं चाक्षुभार्गवमभिक्षुत्रं बृहद्घशः प्रधन्वासोमजयात्स्व र्विं ऽ रौरवं पौष्कलस्यलोकेऋधुध्यं ऽ इया

रुतिश्यावाश्वौद्दलेत्रोऽन्नपासीदिति कावमं त्वं प्रदेवोदासौत्र्यौर्वैण ज्योतिष्टोमास्तोमाऽऽवानोऽदर्घेश्र

वसं ऽ स्वासुयदिजीवेत्सर्वीस्वारः। सर्वेत्रिवृतः शांतिर्वामदेव्यं ऽ शांतिर्वामदेव्यंत्रिवृत्सुदैर्घश्वारः। इति

तृतीयः प्रपाठकः समाप्तः॥ अग्नश्रायऽ विपवस्ड पास्मैगायतानरउपोषुजातमप्सुं पवमानस्यतेवयं

पवमानस्यतेकवेशागध्नसुशचीपतइत्यभीवर्त्तोब्रह्मसामसमानमितरं बृहस्पति सवेन सत्तोमपिमंमे

वरूऋधुधीहवस्यलोकेहाविष्कृतं जनुषेकर्वयोः सफलोप्यलेश्यावाश्वस्योद्दलंसमानमितरं ज्योतिष्टोमे

ना त्रिवृद्धिष्पवमानंपं चदशामितरं ऽ सर्वी। अग्नत्रवेश्वदेवः। वारुणप्रघासिकं चैकमहः। कयास्यंन

ऊत्यापवस्ववाचोअग्रियः पवस्वेंदोवृषासुतोवृषासोमद्युमांऽ असिवृषाह्यसि भानुनाग्निंदूतंवृणी

महइत्साज्यान्यस्यप्रत्नामनुद्युतमितिगायत्रंहाविष्मतं चपरीतोषिंचतासुतमितिसमंतं चदैर्घश्रवसं

चायास्येअयं ऽ सोमइतिपार्थमं त्वं बृहत्त्ववामदेव्यंचत्रैशोकं चवैरवानसंचयस्तेमदोवरेण्यइतिगाय

त्रसंहितेपवस्वेंदमद्येतिसत्रासाहीयऋधुध्येअयंपूषारयिर्भगइतिश्यावाश्वक्रौंचेधर्त्तादिवइतिदोर्घ

श्री

क.ल्प.
११

तमसो कौत्स्यो पत्तायत्नीयमग्निष्टोमसाम साकमश्वं सोमदमाद्यादं वृं त्रिवृद्वहिष्पवमानं पंचदशं
होतुराज्यं सप्तदशमितरं सर्वी रायति वारुणप्रघासिकं द्वितीयमहः। उपत्वा जामयो गिर उपास्मै गाय
तानर उपोषु जातमप्तुरं पवमानस्य ते वयं पवमानस्य ते कवे इन्द्रायाहि वीतय इत्याज्यानि प्रसोमासो
विपश्चित इति गायत्रं माश्वमासु भार्गवं प्रसोमदेववीतय इति पञ्चं गोगवं यो धाजयमौशनमंत्यं
रथंतरं च वामदेव्यं चेडमिद्वतात य इति यौ कौत्सं च स्वासुकालेयं स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्रं चस्वा
शिरं चांचार्कः पवस्वेन्द्रमच्छेति सपरौ पप्फुले प्रसुन्वानायांधस इत्यौदलसाधे औदलं गौतमेवाक
वमं त्यं पत्तायत्नीयमग्निष्टोमसाम त्रिवृद्वहिष्पवमानं पंचदशं होतुः पृष्ठं सप्तदशं मैत्रावरुणस्ये
कविंशमितरं सर्वाः शा साकमेधप्रथममहः। इन्द्रायेन्दो मरुत्वते पवस्वा वाचो अग्रियः पवस्वेन्दो वृषासु
तो वृषा सोम द्युमानसि वृषाह्यसि भानुना अग्निं दूतं वृणीमह इत्याज्यानि। वृषा प[illegible]ति गायत्रं
च यौ कौत्सं वाजिगं च स्वारं च सौपर्णं पुनानः सोम धारयेति [illegible] सावेधरे [illegible] श्रोणं
इति पार्थमंत्यं बृहच्च वामदेव्यं च श्यैतं च माधुच्छंदसं। वहारायणं च कौल्मलबर्हिषं [illegible]

राम
११

त्वंह्यंगदैव्यापवस्वदेववीतयइतिशंकुसुज्ञानेअग्रयंपूतं॥सोमःमाष्टादं॥ष्टुंत्रिवृद्बहिष्पवमानंपंचदश
तइतिपामनमंत्संयज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसामसाकमश्वं॥पृष्ठानीयमहः।उपत्वाजामयोगिरइत्य [illegible] यंद
शं॥होतुराज्यं॥सप्तदशंमैत्रावरुणस्यैकविं॥शंब्राह्मणाछं॥सिनद्विणमा [illegible] ।इति
यमहइति॥विश्वकर्मेन्द्रविषावावृधानोदविद्युतत्याऽरुचैतेअसृग्रमिंदवोराजामेधाभिरीयतइषे
पवस्वधारयाजोतादेवोअमर्त्यःपुरूरूणाच्चिध्यास्तितमिंद्रंवाजयामसीयंवामस्यमन्मनउच्चातेजा
तमंधसइतिगायत्रंचामहीयवंचजराजाबोधीयंचर्षभःअग्निपवमानोगोषूक्तंमभिसोमासआयव
इतिपौरुमद्गंचगौतमंचांतरिक्षंचमेधातिथ्यंचोत्सेधतिस्तावाचइत्संगिरसा॥संक्रोशंत्सौरथं
तरंचवामदेव्यंचश्यावाश्वंतीयंचरौरवंचपरिस्तानोगिरिष्ठाइष्ठाइतिगायत्रसं॥हितंवारवंतीयं॥सस्तुन्वे
योवसूनांयोरायांशिशुर्महीनामितिदीर्घतमसःपुरोजितीवोअंधसइतिश्यावाश्वंधीगवेनिषेधःप्र
स्वप्रधन्वेतिवाजदावर्यमारुचेतितिनित्यवत्साधनादिवइतिदीर्घतमसोऽर्कंत्संयज्ञायज्ञीयमग्निष्टो
मसाममग्रमं॥हिष्ठीयं॥हारिवर्णंनामेधंगौरिवीतं॥षोडशिसामरात्रिःसंधिस्त्रिवृद्बहिष्पवमानंपंच

दशाङ्होतुराज्यङ्सप्तदशंमैत्रावरुणस्यैकविंशं ब्राह्मणाच्छंसिनस्त्रिणवमच्छावाकस्य त्रयस्त्रिं-
शमितरङ्साग्निष्टोमसामैकविंशान्युक्थानि सषोडशिकानि पंचदशी रात्रिस्त्रिवृत्संधिर्ज्यो-
तिष्टोमः शुनासीयस्यैकाहः इति तृतीयमहः। शुनासीर्यस्य च निर्देशः। पवस्वेंद्रो वृषा सुत एते असृग्रमिं-
दव उत नो गोषणिं धियं शश्मानस्य वा नर उप नः सूनवो गिर उत्ते शुष्मास ईरते पवमानस्य ते कवे
होता देवो अमर्त्यः प्र वां महि द्यवी अभ्युपस्तुतिं समंतं सिगाव उपावता वते पवमानस्य जिघ्नत इति गायत्रं
वामहीयवं च परीतो षिंचता सुतमिति समंतं च देवं अश्वं सं च बार्हद्गुक्थं च योधाजयं च साकमुक्ष इति
पार्थं त्वं मामेममा अभि ष्प्रेति बृहत्वा मुवामदेव्यमि[illegible]मा उत्तावुरूवस्तो यस्यायं वि श्वश्रार्षद-
तिश्यैतं च कालेयं च पवमानो अजीजनदिति गायत्रसंहिते आसोतापरिषिंचत गोमन्न इंदो अ-
श्ववदिति सफं शुध्ये अभी नो वाज सातममिति पयावाश्वं धीगवे अंजत इति [illegible] यं तृतीय-
मग्निष्टोमसाम। इत्युपहव्यः। द्वितीयस्य स्वरसाम्न आ[illegible] सावि परे [illegible] स्यष्टा-
दङ्ष्ट्रमौक्षस्य हाविष्मतं शुध्यस्य सुत्रानमुद्गरस्तु क[illegible] वैहारायणं च कौत्सलो[illegible]

दवउत्तेष्मुष्मात्सईरत इति पुरस्तात्सर्पासस्यपत्र्वपंच ...मुणाद्वंःसिनस्त्रिणवमध्यवाकस्य त्रयस्त्रिंशस्य
विश्वविदविघुतत्यारूचैते श्वस्यग्रमिंदवस्तत्वान्नमणानि ...नि पंचदशीरात्रिस्त्रिवृत्तस्य पिहु... त्रिमिम
र्मित्रैवयंहवामहइंद्रवो विश्वतस्परि ताहुवेययोरिदं ममित्वाम्रस्नोनुमइति क... ...मानोविश्वा
सुहव्यमिति सदोविशीयं ब्रह्मसामजनुषेकचेयोःसमपोष्कलेपरि त्वंहर्यतंहरिमित्यनुष्टुप्पाविंत
इति कावमंत्सं पुरुहरत्यष्वानि समानमितरमानुषेका हिकेनैते श्वस्यग्रमिंद्रवस्तत्वान्नमणानि विभ्रतामि
ति पुरस्तात्सर्पायस्यपत्त्वपंचचैश्रायंतीयं ब्रह्मसामसंहितस्यलोकेमौसंपोष्कलस्यश्रुध्यं श्यावा
श्वस्य यत्तापत्तीयं यत्तायत्तीयस्यक्षुविशोविशीयमग्निष्टोमसामसमानमितरमामुषेका हिकेन
रूर्बस्यबहिष्पवमानं । रथंतरपृष्ठमभीवर्त्तो ब्रह्मसाममौष्कस्यलोके स्वाश्चिरामर्कः श्यावाश्वस्य
यत्तापत्तीयं तंन्नश्चित्रऊत्येति वारवंतीयमग्निष्टोमसाम समानमितरंगवेका हिकेनगौरीवितं
षोडशिसामविश्वोःपिविष्टवतीष्णुबृहत्सर्वेसप्तदशाःक्लृप्तो ज्योतिष्टोमःप्रत्यवरोहणीयक्लृ
तोभ्यारोहणीयः ।७। इति क्लृप्तपदूलाता वैपस्तोमती वसुतवाजपेयाःप्रत्यवरोहिणीयाभ्यारोह

ली यो निर्देशाः। वायोष्णुक्तौ अयामित इति त्वचः षट् संभार्या विश्वजित्याः पवस्व वाचो अग्रियो द विद्युतत्याः

१३ चैते मुत्यं दशाक्षिपः पवस्वेंदो वृषा सुत इति शुष्मास्त इति पवमानस्यातेः वेध स्वपापरिष्कृतो विश्वजितान्याज्या

न्युद्याते जातमंधस इति गायत्रं चामहीयवं च जराबोधीयं च स्वारं च सैंधुक्षितं परीतो षिंचता सुतमिति समंतं च रथं

13 तरं च दैर्घश्रवसं च देवस्थानं च वरुणसाम रौरवयौधाजये वृषा मोण इति पार्थमंत्यं बृहच्च वामदेव्यं च श्येतं च

कालेयं च यस्ते मदो वरेण्य इति गायत्रमौक्षकाक्षावतं च स्वाशिरां चार्कः पवस्वेंद्रमछेति सफ दैवोदासे पुरो

जिती वो अंधस इति वाध्र्यश्वं च सोमसाम च त्रासदस्यवं चाभीगवं कावमंत्यं यत्ताय त्तीयमग्निष्टोमसामा

मेतं नो अंत्तम इति सत्रासाहीयं सौभरं मुद्गं शीयं द्वात्रिंशः पवमानाः पंचदशान्याज्यानि सप्तदशानि

ष्ठान्येकविंश्शोऽग्निष्टोमः सोवण्यः। इत्यभिषेचनीयः। राजा मे धाभिरीयते तं त्वा न्रमणानि बिभ्रतमितिपु

रस्तात्स्पर्शस्य तच्च पंच चैमे धाति थस्य लोके सदो विशीयं रौरवस्यमे धातिशं [illegible] साम पोष्क

लस्य लोके शुध्यं श्यावाश्वस्य यत्ताय त्तीयं वारवंतीयमग्निष्[illegible] नासावपरे [illegible] शं च [illegible] तरमा

सुषेकाहिके नासर्वः सप्तदशः। पवस्व वाचो अग्रियः पव[illegible] चहारायणं च कोप्मलो [illegible] १३

वृषासोमद्युमां असि वृषाह्यसि भानुनाप वमानस्यतेकं संभार्या विश्वजित्यः पवस्व वाचो अग्रियो दविद्युतत्या
तिसमंतं च यपश्नाभीशावं च यो धा जयं च वृषा शोण इति ... पवमानस्य ते कवे ... सपापरिष्कृतो विश्वजित्स्य भीवर्तो
ब्रह्मसाम समानमितरद् मायुषाति रात्रे लोकविंशं प्रातः सवनं सप्तदशं माध्यंदिनं ... तृतीयस
वनं स्तोमा त्रयस्त्रिंशं स रात्रिकं त्रिवृत्संधि ज्योतिष्टोम माज्य बहिष्पवमानं स्तोमा आ यस्य देव बर्हिदिव स्पर्वमहस्त
देतत्या इति दशापेयके ... पनीयो अष्टिद्विमात्र ... महन्वाक्ष्य पवस्व वाचो अग्रिय एष देवो अमर्त्य एषा
या या स्पर एव्याते दस्तं मयो भुवमग्निं दूतं वृणीमह इत्या ज्यान्यस्य प्रत्नामनु द्युत मिति गायत्रं च हा विष्णतं य जरा बा
धीयं च भ अस्य पावमानः पशीतो षिं च ता सुत मिति समंतं दे घे अवसत्सु त्से धो पं स्तोम इति पार्थ मंत्सं बृहच्च वाम
देव्यं च त्रैशोकं च वैरूपं न सं च पारिस्वा नो गिर इति गायत्रं सं हितेप वस्वं द मछे ति सत्रा साहीय विशो विशी
ये अपं प्रयार यिर्भग इति निषेध श्यावाश्व क्रौंच धर्त्ता दिव इति दीर्घ तमसो कौंच्यो यज्ञाय ज्ञीय मग्निष्टोम सा
म ज्योतिष्टोमोतिरात्रः षोडशिमां अत्र त्वर्विंशाः पवमानाः पंचदशानि त्री एयाज्यानि सप्तदश मध्यावाकस्ये
कविंशानि त्रीणि पृष्ठानि त्रिणव मध्यावाकस्य त्रयस्त्रिंशो ग्निष्टोमसाम एकविंशान्युक्थ्यानि स षोडशि बानि पंच

कल्प. १४

दशी रात्रिस्त्रिवृत्संधिः क्लृप्तो ज्योतिष्टोमः सत्रस्य धृतिः सत्रस्य धृतिः ॥ ६९ ॥ इति द्वितीयमहः सत्रस्य धृते अग्नि
देशाः इति सप्तसु स्त्यो राजसूयः ॥ ॥ इति चतुर्थप्रपाठकः समाप्तः ॥ ॥ राजा मेधातिथीयं तत्र उक्तौ शुष्मास्त इंद्र ता इ
ति पुरस्तात्पर्यासस्य तृचं पंच चर्चे ज्योतिष्टोमी गायत्री रथघोषेण इति पार्थमन्त्यं यो राजा चर्षणीनामित्यभिव
र्तो ब्रह्मसाम समानमितरं प्रथमेन साहस्रेण सप्तदशाः पवमाना स्त्रिवृत्त्याज्यानि पंचदशानि पृष्ठान्येकविं
शो ऽग्निष्टोमो यवं यवं नो अंधसेत्यनुरूप आ महीयवा द्युत्तरमाभीकं मां धीगवा द्वे पुष्पं समानमितरं ज्यो
तिष्टोमेन । सर्वोद्दक्षयेषु शुष्मक्षिप्यदिति पुरस्तात्पर्यासस्यैकर्चे आ महीयवाद्युत्तरं पवस्व मधुमत्तम इति
च्या वनं नो धसस्य सृजनित्रं परिप्रधन्वेति सपर्यु र्द्विति पथ्या वाष्वं पुरोजिती वो अंधस इत्यां धीगवं चज
नित्रं च समानमितरं ज्योतिष्टोमेन सस्तोममवैकस्तोत्रीयोपजायते ॥ राड्विराडोपसदः ॥ रोरवयो धाजय
अंतरा मेधातिथ्यं नो धसस्य सृजं शुक्रं शुक्रीयं ब्रह्मसाम यत्पदनिधनं सं हि [illegible] त्तं पौष्कल
स्याश्वसूक्तं प्रमंहिष्ठीयं हारिवर्णं शुक्रं शुक्रीयं स्या [illegible] नासाविपर [illegible] दशं
माध्यंदिनं सवनं त्रिवृत्तौ आमितो यं पूषा रयिर्भग इति [illegible] वैहारायणं च कौल्मल [illegible] ा

राम १५

ज्यमाध्यंदिनं तीव्रसुतः पृष्ठानि ज्योतिष्टोमश्चार्भव अतिरात्रस्य धृतिः॥६९ इति द्वितीयमहः स्त्रात्रस्य धृतेः

वारवंतीयेन षड्विंः साकमश्वस्य षड्विंशंहारिवर्णस्य षड्विंशं स्तोत्रं॥ ॥ राजा मेधाभिरीयत उ तो ष्णुषस्तरत

समं दीधावतीति चतस्र भिर्बहिष्पवमानं मिंद्राय दोमरुत्वत इति गायत्रं चामहेरुक्सामा चर्षणी पती यस्य

र्भुवारवंतीयमग्निष्टोमसामसाकमश्वं हारिवर्णं तेरश्चं गौरी वितं षोडशि सामसमानमितरं पू

र्वेणानु ब्राह्मणं स्तोमाः॥ ॥२॥ इति पुनः स्तोमश्च तुष्टोमो च॥ उपो षु जातमप्तुरमित्यनुरूपो यत्त इंद्रमवर्द्ध

यदिति ब्राह्मणा अच्छावाकं ज्यं पिबा सुतस्य रसिन इत्युक्थे घो ब्रह्मसाम जनुषे क्र चेयोः स एकं च बलमित्रा श्यावा

श्वस्य लोक श्रोद्दलमं जत इति कावमं त्यं मुक्ष्व स्तु वक्थानि समानमितरमायुषे काहि के न सप्तिं सप्तदशो स्तो

मो विपर्यासं प्रतीचीनः स्तोमस्य बहिष्पवमानं यत्तं इंद्र मवर्द्ध यदिति ब्रह्मणा अच्छावाकं ज्यं पिबा सुतस्य रसिन इति नि

बेधो ब्रह्मणसाममो सस्य लोके बलमित्स एकस्य सन्नासाहीयमयं पूषा रयि र्भग इति श्यावाश्वं जौ चे सूत्र

गो राजा प्यस्त विष्पत इति कावमं स्तं मुक्ष्व स्तु क्थानि समानमितरं गवे काहि के नैक विंशं बहिष्पवमानं ति

स्र भिर्हेतु रा ज्यं सप्ति सप्तदशमितरं सर्वं बलमिदो बहिष्पवमानमुभो पर्यासा वभितो गायत्री पुनानः सोमधा

२५ रथेति बृहती ज्योतिष्टोमेऽग्ने त्वे त्वमिंद्र यशा असीति यशो ब्रह्मसाम संहितादुत्तरं जराबोधीयं माधीगवा
द्ब्रगः समानमितरं प्रथमेन साहस्रेण चतुर्विंशं बहिष्पवमानं त्रिवृत्त्वं च दशान्या ज्यानि चतुर्विंशो माध्यंदि
नः पवमानः सप्तदशोकविंशानि पृष्ठानि त्रिणव आर्भव एकविंशोऽग्निष्टोमः ।३। उद्भिद्बलभिदावपचिति
श्चात्रासाहस्रं बहिष्पवमानं यथा प्रथमस्यामहीयवादुत्तरमैडं सौपर्णं जराबोधीयस्याशिरामर्कं आनुष्टु
भेभ्य उत्तरं पारि प्रयन्वेति द्विपदासु वारवंतीयं स्वर्यवतीषु काबमंत्यं समानमितरं पूर्वेण त्रिवृद्बहिष्पवमानं पं
चदशाः होतुराज्यं सप्तदशोद्वे एकविंशा मध्या वाक्स्य त्रिणवो माध्यंदिनः पवमानश्छंदोमाः पृष्ठानि त्रयस्त्रिं
ंश आर्भव एकविंशोऽग्निष्टोम उच्चा ते जातमंधस इति गायत्रं चामहीयवं च जराबोधीयं च स्वारं च सौ
पर्णमग्ने श्रवृत्तं योधा जया स्वर्वं रौरवं यशासा लोके श्येतं स्वादिष्ठया मादिष्ठयेति गायत्रं च स्वाशिरामर्कः
स्व समानमितरं पूर्वेण ज्योतिष्टोममत ऊर्ध्वं षडूर्ध्वाः स्तोमाः षडर्वी चो ज्योतिष्टोमम [illegible] पवमानं मुद्व
तिजराबोधीयं स्पंतरं रौरवे च वाजपेयस्य पृष्ठानि पुरोजितीने [illegible] सानासाविपरर [illegible] वमेक
स्याः श्यावाश्वमेकस्यां बृहत्ति स्वषु समानमितरं पूर्वेण [illegible] चंद्रहारायणं चक्रो प्मल [illegible] राम

त्रावरुणस्य चतुर्विंशो माध्यंदिनः पवमानः सोमाः स्तानि त्रीणि पृष्ठानि पंचदशं रोचा धीयं माधा...
न्नदशस्त्रार्भवएक विंशोग्निष्टोमः॥४॥ इति सर्वस्तोमोपचितिः ... स्तोमो वायुनानि चतुर्विंशो माध्यं
दिनस्त्रपु सप्तदशो विशीयमेकस्यां समं तविष्टारपंक्तौ यो धाजयं तिस्त्रष्ठ ओवता ... जितीवो
र्भं पस इति गौरीवितमेकस्यां मा धीगवमेकस्यां श्यावाश्वमेकस्यां बृहति स्त्रपु सप्तदशो माध्यंदिनः
पवमानः समानमितरं ज्योतिष्टोमेन सस्तोम मुपास्मै गायता नर इति तृचः पवस्व भार्गो वैश्वाजित्यः पवस्व
वाचो अग्रियः पवस्वेंदो वृषासुतो दविद्युतत्या रुचैते अस्यग्रमिंदवो वृषासोम द्युमां असि वृषा ह्यसि
भानुनौ तमु त्वं दश क्षिपः पवमानस्य ते वयं पवमानस्य ते कवे पुनानः सोम धारयेति बृहतीसमानामितर
मभिषेवनीयेन सर्वः षड्विंशो पा ज्योतिष्टोमस्य साम रूत्स्तोमस्य यद्बृहतीस वस्य सेंद्राग्न्योः कुलाय
स्यानु ब्राह्मणं स्तोमाः॥५॥ वृषभ र्गोसवमरुत्सोम इंद्राग्न्योः कुलायाः॥ इंद्रायेंदो मरुत्वते पवस्वेंदो वृ
षासुतो वृषासोम द्युमां असि वृषा ह्यसि भानुना पवमानस्य ते कवे दर्शन्यो नमस्यो यदद्य स्सूर उदि
त इंद्र मिद्गाथिनो बृहदिंद्रे अर्यानमो बृहदुच्चा ते जातमंधस इति गायत्रं चामहीयवं च तत्राहं सोमरा

कल्प. १६

16

इत्येति समंतं च योधाजयं च वृषाशो एम् इति पार्थमंत्यं बृहच्चेरेवतीषु वामदेव्यं श्येतं च कालेयं चस्वादि
ष्ठयामदिष्ठयेति गायत्रमो ष्ठेपवस्वेंद्रमछेति सफ अनुष्टुप्यौपरि त्यषं हर्यतां हरिमिति श्यावाश्वं अधीगवे
सूर्यवतीषु कावमंत्यं प्रदैवोदासो अग्निरिति यत्तायत्तीयमग्निष्टोमसाम स्वासु सत्राह सौहीयं नवयद्वेंद्र
यमिति सौभरं स्वासु मुद्रहं शीयं संवर्तः पंचदशः ॥ इतींद्रस्तोमः ॥ पवस्ववाचो अग्रिय उपास्मै गायता
नरः पवमानस्य ते कवे अग्निं दूतं वृणीमहे इत्युभयान्याज्यानि पुनानः सोम धारयेति सौरवमेकस्यां योधा
जयमेकस्यां दैर्घश्रवसमेकस्यां रथंतरं ति स्त्रषु बृहत्स्वष्ठं श्येतं स्यर्द्धभीवर्त्तो ब्रह्मसाम समानामि
तरं ज्योतिष्टोमेन त्रिवृत्पंचदशौ स्तोमौ विपर्यासं स्वासु श्येतं संहिता द्युत्तरं जराबोधीयं अनुष्टु
स्य लोके वि शो विशी यमाधीगवाद्युत्तरं सोमसाम पर्वणं वा समानमितरेण प्रथमेन साहस्रेण एव
त्रिवृती स्तोत्रे द्वे द्वादशे पंचदशा सप्तदशो द्वे एकविंशान् वदशो द्वे चतुर्विंशो द्वे त्रि[illegible]जी द्वान्या
स्तोमो विघनाघश्रा पवस्ववाचो अग्रिय उपास्मै गायता न[illegible]वमानस्य ते क[illegible]ोज
से मित्रं वयं हवामहे समस्य मन्यवे विशः स्वाहुवेय यो मि प्रत्नं पीयूषं पूर्व्यं यदु [illegible]चै.

राम १६

बृहत्स्योगीयंत्रैतिस्त्वामहीयवमेकस्यांमेऽसोपलीमेकस्यां ःसत्रासाहीयमेकस्यांतं चकालेयंचस्त्वाद्
स्तमेंतमेकस्यां रथंतरं तिस्त्रःप्वधयदिमेपवमानरोदसी त्र्युं ःएकस्यामय ःमितिश्यावाश्वं मंत्पिब
कत्त्ववामदेव्यंचतदिदासभुवनेषुज्येष्ठमितिर्यैतं ःस्वासुकालेयं ःस्वादिष्ठयामदि साही गां पत्रैतिस्र
षुसं ःहितमेकस्यां ःस्त्वापिरामक्वे एकस्यांपवस्वेंद्रमर्षतिसप्तविषौविशीयेपुरोजितीवो अंधस
इतिगौरीवितमेकस्यां निषेध एकस्यां ःश्यावाश्वमेकस्यां मांधीगवंतिस्त्रषु मधुश्चुन्निधनंतिस्त्रषु
सुमन्मावस्वीरंतीस्त्रःनरीतिवारवंतीयंतिस्त्रषुकावमंत्यंयज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसामदेत्रिवृतीस्तोत्रे दे
घादशे द्वे पंचदशासप्तदशे द्वे नवदशा चतुर्विंशे द्वे चतुर्विंशे कविंशे द्वे त्रिल वा ःइति द्वितीयोऽवि
घनः ।श्येनमाज्यवाहिष्पवमानमर्षा सोम द्युमत्तम इति गायत्रवार्षाहरे पुनानः सोमधारयेति वैय
श्वमेकस्यां वषट्कारणिधनमेकस्यां रौरवमेकस्यां योधाजयंतिस्त्र ओशानमंत्यं रथंतरं च वामद
व्यं च स्तप्तहं च कालेयं च यस्तिमदोवरेण्यं तं इति गायत्रं वार्षाहरं ःसत्रासाहीयं पवस्वेंद्रमच्छेति का
शीकावमंत्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम द्वे त्रिवृती स्तोत्रे द्वे घादशे द्वे पंचदशे द्वे एकविंशे द्वे च

नुविंᳫं शो द्वे त्रिणवे पवस्वेंदो वृषा सुतो पघ्नन्त्स्वतेमध इति पुरस्तात्पर्यासस्य तृचे उद्धरति सत्रासाही यं धुर्तो जि
तीवो अंध स इति नानदमेकस्यां तस्यामेवां धीगवं शया वाश्वमेकस्यां सामेकस्यां त्रयाणां यद्दितीयं पृष्ठंᳫं
हिष्ठा यमो पगव मुद्वंᳫं शीयं महानाम्न्यः षोडशि साम्नानमितरं पर्वणः सर्वः पंचदशः कॢप्तौ ज्योतिष्टोमः शां
त्यर्थः शांत्यर्थः॥ इति संवद्वंᳫं सकृत्रौ ज्योतिष्टोमस्य शांत्यर्थस्य च निर्देशः॥ ध॥ इति पंचमः प्रपाठकः स
माप्तः॥ इत्येकाहाः समाप्ताः॥ छ॥ कॢप्तो ज्योतिष्टोमो ति रात्रो षोडशिको यदि वा षोडशिमानहानि कुर्यात्ᳫं
रात्रौ पन्यं पन्यमित्सोता इति श्रौत कक्षं देवोदासंᳫं ऋो वृषाम को त्सस्य लो कश्राष्टादंᳫं ष्टा मा वा विश्वंवि
दव इत्येतासु समानमितरंᳫं सात्रिक्या सर्वस्तोमस्योप वीतीं प्रतिप त्वा सुश्येतं परिस्वा नार्भवायसंᳫं
हितादुत्तरं जराबोधीयं मां धीगवा द्वापर्वणंᳫं समानमितरं प्रथमेन साहस्रेण तस्य ज्योतिष्टोमोतिरा
त्रः। षोडशिमान त्योर्पामिस्तूतीयस्य सहस्रस्याज्य बाहिष्पवमानं जराबोधीयस्य [illegible] कृपमुद्रस्ता
पर्वणं परिव्रधन्वेति स्वर्वन्निधनंᳫं सौहविषंᳫं समानमितरं पु[illegible] वैश्वजितानि [illegible] भोश्र
नुब्राह्मणमतिरिक्तस्तोत्राणि नवसप्तदशस्यामहीपकां [illegible] पवस्व मधुमत्तम इति

सत्रायवृहतिजनित्रंपरिस्रवधन्वेतिसफंसमानमितरज्ज्योतिष्टोमेनातिरात्रेणषोडशिंरतिसत्रासाहीयंपुरो
मस्यसाविषुवतस्तस्याःसप्तदशानुष्टुभ्यान्यषोडशिकेतिरत्रू तेगोअग्नायूंत्रपालोयद्विजत्वदभि
जितोयाबृहस्पतिसवस्यसैकस्तोमानांप्रथमस्यतस्यैज्योतिष्टोमोतिरात्रःषोडशिमान्नाइतिज्योति
ष्टोमातिरात्रस्यचनिर्देशः। अग्नाहीनिकीरात्रिःसर्वस्तोमोप्तोर्यामानवसप्तदशोविषुवान्गौरायुर्विश्व
जिदभिजितौएकस्तोमानांचप्रथमः। गौराज्यबहिष्पवमानमिंद्रस्तोमस्यमाध्यंदिनःपुनानःसोम
धारयेतिबृहतीस्वासुश्येतंसमानमितरंप्रथमेनसाहस्रेणतस्यज्योतिष्टोमातिरात्रःषोडशिमान्
स्तीव्रसुतआज्यबहिष्पवमानेमाध्यंदिनेचसमानमितरंप्रथमेनैकस्तोमेनत्रिणवीचीनस्तोमस्यबहि
ष्पवमानमभिजितोगायत्रीज्योतिषउत्तरस्यबृहतीसमानमितरंद्वितीयेनैकस्तोमेनषोडशीःषोड
शिनोनुब्राह्मणंवायेयुष्टिद्विरात्रस्याहनीतेआंगिरसद्विरात्रस्योत्तरादन्हऋषभजराबोधीयेऽद्भ्रति
समंतदैर्घश्रवसेत्रतरुपवर्णंसंहितादुत्तरंजराबोधीयेविशोविशीयस्यलोकेअस्तुध्यंपांगिरस
द्विरात्रस्यफल्गीसाचेत्ररथस्यतस्याआयुष्कउक्थ्यानिपवस्ववाचोअग्रियःपवस्वंदोरपासुतआतेद

कल्प. १८

क्षं मयोभुवं श्रुध्यस्य लोके जराबोधीयं नामे धांड्रा त्रिमुपयं त्वष्यथ यद्वा हि दिवस्यो तरम हस्तादेतद्येचैत्र
रथस्याह वीते कापिवनस्य त्रिवृत्पंचदशोग्निष्टोमः पूर्वमहरायुरतिरात्र उत्तरं॥ इति द्वितीयत्तीयचतुर्था
श्चैकस्तोमाः। अंगिरसचैत्ररथकापिवना अहिरात्राः॥ अग्निष्टविकस्य प्रथमस्याह्न आज्य बहिष्पवमा
नं मध्यंदिन अरथंतरं स्वारं च सौपर्णं शार्ङ्गं पुश्चीपतं इत्यभीवर्त्तः स्वासु कालेयं स्वादिष्ठयामदिष्ठये
तिगायत्रं च स्वाशिरं चार्कीयापवस्त्वदेवपुःपवते हर्यतो हरिरिति सफाक्षारेप्रस्तुन्वानायांध सहत्यौदलं
वर्त्तनिधनं चाज्यदोहम भित्रियागीति वैरवानसमंत्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम। ३। इति गर्गत्रिरात्रस्य
प्रथममहः॥ उपोषुजातमप्तुरं दविद्युतत्यपवाप वस्वेंदो वृषासुतो राजा मेधाभिरीयत इषेपवस्व धारया
कृषा ते अग्न आंगिरः पुरूरूणा चिध्यस्ति तमिंद्रं वाजयामसी यं वामस्यमन्मनोस्यपवतामनुद्युतमिति
गायत्रं चामहीयवं चाभिसोमास आयव इति गोतमं चातरिक्षं च दैर्घश्रवसं च हि [illegible] सोम इती
निधनमाज्यदोहं मंत्यं स्वासु वामदेव्यं मोषुत्वा वाघतश्च नेन्द्रि [illegible] पार्श्वमस [illegible] पुष्पति सं
तनि श्यावाश्वं तीयस्य पृष्ठं संकृति यज्ञमदो वरण्य इति गायत्रं वीथिश्रा कोमियुम्नं बृहद् [illegible] श्री

दत्तेतिवा चग्न्नस्तामश्ज्ञो तंच पर्युष्विन्त्यां धी गवंमिंद्रा स्तेपुमपात वइति यत्तापत्नीयंप्रातिरंमहस्तादेतं चैंस्य
विश्लोविश्ली यमग्निष्टोमसामस्वास्वायुवडवक्ष्यानि ।४।। इतीयमहः ।पवस्ववा ।।इतिद्वितीयत्वतीगग्नम
त्येएषधियायात्यएव्याहोतादेवो अम त्यो मित्रं वयंहवामहे महांइंद्रोपग्नो जस्तास्य ... गा वृहदु चाते
जातमंधसइतिगायत्रंगोपृच्छंवजरावोधीयंचवत्सप्रभप्रपवमानःप्रतंपीपक्षंपवर्यायदुवक्ष्यामिन्त्सुत्सेधःपरी
तोषिंचतासुतमित्याभीशवमापवर्णापष्तिनितिस्त्रावा चइतिरोधनगायत्रंचहाविष्मंतंचसप्तसुत्वेयोवस्तूनांप्रा
एा।शिशुर्महीनामितिदीर्घश्रुध्येअयंपवारयिर्भगइतिनिषधश्यावाश्वंचकौचंचयज्ञायज्ञीयंचपरिप्र
धन्वेति वाजदावर्योयारुचेतिनित्यवत्सा धत्तादिवइतिदीर्घतमसोर्कोत्योवारवंतीयमग्निष्टोमसाम स्वासु
ज्योतिष्टोमोतिरात्रःषोडशिमान्।५।इतिचतुर्थमहः ।पवस्ववाजसातयइतितिस्त्रोनुष्टुभस्रतस्त्रो गायत्रीः
रूरोतिपजूयोधायेअंत्रतरागौंगमोदलाज्यदोहेगोतमं समानमितरंप्रथमेनान्हा।गगेत्रिरात्रस्योपास्मै
गायतानरउपोषुजातमप्तुरंदविद्युतत्यारुचैते अस्यग्रमिंदवोराजामेधाभिरीयतेवृषासोममघुमांअसीषप
वस्वधारयापामिसोमासस्रायवइति गोतमम तरिप्संदैर्घश्रवसंततएरूचाःसंतनितिसखुपोरुमरुंगायत्रपार्थ्वमे

कल्प.
१९

19

धातिष्ठंतएकर्चोद्वि हिंकारं तिस्रः षु महानाम्नी स्व वामदेव्यं च पार्थुरश्मं च श्रायंतीयस्य वर्द्धसंकृ तिसमानमित
रं मध्यमेनाह्ना गर्गत्रिरात्रस्य पवस्व वाचो अग्रियः पवस्वेंदो वृषा सुतः पवमानस्य ते कवे गायत्रा उत्तरे च त्वा
वएकर्चा उत्तमं च बार्हतमनुष्टुभि त्रयएकर्चा उत्तमं तृचे समानमितरं मुत्तमेनाह्ना गर्गत्रिरात्रस्य। [illegible]स्य
ष्वमेधत्रिरात्रः। प्रसोमासो विपश्चित इति गायत्रमेकस्यां माश्वमेकस्यां जराबोधीयमेकस्यां प्रसोमद
ववीतय इति गौंगवमेकस्यां पज्रमेकस्यां योधाजयमेकस्यां मौशानमौपगवमष्टादंष्ट्रं प्रत्यस्मैपिपीषत इ
तिनादंदं षोडशिसाम रात्रिः संधिः समानमितरं प्रथमेनाह्ना गर्गत्रिरात्रस्यो यो भुजातमसुरं दविद्युतत्पारु
चेषपवस्व धारयाप[illegible]विति श्यावाश्वमिंद्राय सोमपातव इत्यांधीगवं पवित्रंत इति यत्ता यत्तीयमं त्वं मुहदं
शीयस्य लोके तेरश्च्यमुद्दं शीयं षोडशिसाम रात्रिः संधिः समानमितरं मध्यमेनाह्ना गर्गत्रिरात्रस्य प
वस्व वाचो अग्रियः पवस्वेंदो वृषा सुत आ ते दक्षं मयोभुव मुप्रुरंति जराबोधी [illegible] दिपदा त्रिष्टु
दश्च प्रतिलोमं बार्हतान्ययं पूषा रयिर्भग इति दीर्घतमसश्चार्कः क्रौंचं च धत्ती [illegible] मं तं
ं समानमितरमुत्तमेनाह्ना गर्गत्रिरात्रस्य। १। इति वैद[illegible]त्रिरात्रः। संवत्सरस्य विषुवतो बो [illegible] यी

१९

सावाश्वादुत्तरे सोमसामं च रोहितकूलीयं च पवस्वेंद्रमेछेति सुपास्तारे समानमितरं [illegible] ति समा [illegible]
त्रस्य वृषा सोम द्युमांऽअसि वृषा ह्यसि भानुने ते सोमा अग्निं प्रियं सोमः पुनानो [illegible] ति क वेगा यत्रा [illegible] सं इरत्त
इति पुरस्तात्स्वर्यासस्या हरस्त्यावादुत्तरा एया श्रुप्रभृतीनि वद्द्धि हिंकारादुत्तरा एयां छिद्र च मध्यातिंथं च पौ
रुहन्मनमग्ने रक्षोदुत्तराणि सरूप प्रभृतीनि चत्वारि ययत्ता यज्ञीया स्वर्गापासितं च कौत्सं च श्रुद्धाश्रुद्धीयं च
रयिष्ठं समानमितरं मध्यमेनाह्ना गर्भत्रिरात्रस्यारिष्टादर्वादुत्तरान्न वृमादन्हः श्रातुरः षड् चीनु पारत्यातेदक्षं
मयोभुवइति पर्यास रूपभा स्वावमानादुत्तरमत्रा सुरूपं चारार स्त्रेडानां संस्तारः स्वारं च सेंधुक्षितं पश्चि
न उत्तराण्यर्कपुष्पं कौल्मलबर्हिषं देवस्थानं हाविष्मतादुत्तराणि श्यामदप्रभृतीनि चत्वारि ययत्ता यज्ञी
यादुत्तरं यद्वाहिष्ठीयं समानमितरं उत्तमेनाह्ना गर्भत्रिरात्रस्य ॥ इति छंदोमपवमानत्रिरात्रः ॥ ये गर्भत्रिरा
त्रस्य प्रथमोत्तमे अहनी ते अंतर्वसा उपोषु जातमप्तुरं दविद्युत [illegible] त्या रू चा पवस्वेंदो वृषा सुतो राजा मेधा
मिरीयत एते असृग्रमिंदवो वृषा सोम द्युमां असि वृषा ह्यसि भानुने बेप वस्व धारया पवस्व देव छंदोमपव
मानस्य मध्यममहस्तदेतत्तस्य त्वं च लृते श्वा गर्भवोयांतर्वसोः प्रथमासापराकस्य वृषा सोम द्युमां असि

वृषाह्यसि भानुनेति पुरुज्जातस्य यासस्याहरत्यामहीयवाद्युत्तरआश्रुभार्गवंमागीयवं चाग्नेरर्कोद्युत्तरेसुरूपमा
सेयद्वायसीयास्यूर्वेआसीतकौत्सेसमानामितरेमध्यमेनानाग्गगैत्रिरात्रस्ययुद्धेरुत्तरस्याग्नेवहिष्प
वमानपथ्यमचतुर्दवछंदोमपवमानस्योत्तममहस्तदेतत्तस्यशाग्नाकर्णीकृत्ताबृहतीवृती।४।इत्संताव
सुपराके त्रिरात्रौ। इति षष्ठप्रपाठकः समाप्तः॥ उपास्मैगायतानरोबभ्वेनुस्ततवसेत्रयजावानभूर्ण
यआश्रुरर्षिबृहन्मतेपवमानस्यतेकवेनआयाहिवीतयइत्याज्यानिप्रसोमासोविपश्चितइतिगा
यत्रेचाश्वसूक्तंवजनाबोधीयंचाश्रुभार्गवंप्रसोमदेववीतयइतिपञ्चगौंगवंवीधाजयमौक्षानमंत्तंसरूपं
तरेचवामदेव्यंचनौधसंचकालेयंचस्वादिष्ठयामदिष्ठयेतिगायत्रंसंहितेपवस्वेंद्रमच्छेतिसफपौष्क
लेप्रस्तुन्वानायांधसइत्यौदलंगौतममममकूपारंममित्रियालीत्यर्कौपदस्तोभौत्योयद्वायसीयमग्निष्टो
मसाम।१। इति चतुरहस्यप्रथममहः।पवस्ववाचोअग्रियःपवस्वेंद्रोवृषासुतोवृषासोममद्युमाँअ
सि वृषाह्यसि भानुनासोमःपुनानोअर्षतिपवमानस्यतेवयमग्निंदूतंवृणी[illegible]निव
षापवस्वधारयेतिगायत्रंचहाविष्मतंवाजिगंचस्वारंचक्रौचंपुनानःसोमध[illegible]च[illegible]
तरादैर्घश्रवसंवृषाघ्नोलइतिपार्थमंत्तंवृहच्चवामदेव्यंचश्येतंचमाधुछंदसंचेत्या[illegible]

20

इति गायत्रं च स्वाशिरं स्याार्कस्त्वं ह्यंग देव्य पवस्व देववीतये इति शंकुसु त्वाने अयं पस्वा दधि ... रस्या ऋो वाहिष्ठ्य

वृषा मत्तीनां पवत इति चतुरिडः पदस्तोभों त्वोयत्ता यत्तीयमग्निष्टोम सामौ शानं सोम ... ती वृत्ती ... इति

यः। दविद्युतत्या रुचेतेत्यस्यग्र मिंदवो राजामे धामिरीयते स्यग्र मिंदवो राजामे धामि ... व्राजिनए

तसोमा अभि त्रियमिव पवस्व धारयाग्निनाग्निः समिध्यत इत्या ज्यान्तु च्चा ते जातमं धस इति गायत्रं सुध्वक

वै श्वंभमे ड ऌ सो पर्णं मभि सोमास अायव इति गोतमं चां तरिक्षं च मे धातिथं च द्विहिंकारं च तिस्त्रो वा च इत्यंगि

सं संक्रौ शां त्वो मित्वा वृषभासुत इति रथं तरं कस्तमिंद्रत्वा वसविति वामदेव्यं आ पंक्तीयं च रौरवं च तिस्त्रो ना

च उदीरत इति गायत्रं चाग्ने आर्क आसो ता परि षिं चत स्तरवाय आनिषी दत्तेति वा च अक्ष साम शौ क्तं च सुताम्सो

मधुमत्तमा इति त्वाष्ट्री सामनी स्वारे अंतरं धी गवं पवि त्रंत इति षडिडः पदस्तोभों त्वो यत्ता यत्तीयमग्निष्टोम

सामा युध्व कण्यानि॥ इति तृतीयः। पवमानो अजीजनद्देवदेवो अमर्त्यः एष धियायात्य एव्या ते दक्षं मयोभुवं हो

ता देवो अमर्त्यो यदघस्व स्वर उदिते महां इंद्रो य ओजसे यं वाम स्यमन्मनो स्यप्रत्नां मनु द्युतमिति गायत्रं माम

ही यव ऌ सत्रासाही यं परी तो षिंचता सुतमिति चाथर्वणं चाभी शवं चौत्से धयश्रा यं सोम इती हवद्वासिष्ठं मंत्यं

यज्ञायज्ञा अग्नये र्चेति बृहद्देवु मध्यो मीदितर इति वामदेव्यं त्रैशोकं च समंतं च परिस्वानो गारिष्ठा इति गायत्रं च
गौष्कं तं च स सुन्वे यो वसूनां यो रायां शिशुर्महीनामिति दीर्घवारवंतीये पुरोजिती वो अंधस इति निबधस्त्रश्या
वाश्वं च परिप्रधन्वेति दीर्घतमसोऽर्को धर्तादिव इत्यषेडः पदस्तोभं त्योयस्ताय त्नीय मग्निष्टोमसाम साकमश्वं त्रै
ककुभं नामैधं गौरीवितं षोडशि साम रात्रिः संधिः ॥४॥ इति चतुर्थः ॥ उपोषु जातमप्सुरमित्यनुरूपो नोध
सं ब्रह्मसाम सुतानस्य लोके पौष्कलं प्रसुन्वानायांधस इत्यौदलं गौतमे समानमितरं प्रथमेनान्हाग्नि
ष्टविकेनाजिगभ्रौं चेउद्धरति स्वेडह्म ब्रकुडभौ स्वासुयामं समानमितरं द्वितीयेनान्हा चतुर्वीरस्यास्त्स्त
तप्रवाजिन इत्युरुरस्य ग्नेरर्का उत्तरमैडं सिंधुक्षितमभ्यासवत स्त्वाष्ट्री साम्नो लोके त्रिणिधनं त्वाष्ट्री
साम स्त्वरिष्टं समानमितरं तृतीयेनान्हा चतुर्वीरस्य वारवंतीयस्य लोके मधुश्चुध्मं विपारिहरत्यानुष्टुभे द्विप
दासु वारवंतीयं दीर्घतमसोऽर्कौत्सः समानमितरमुत्तमेनान्हा चतुर्वीरस्य ॥५॥ इति जाम[illegible] ॥ या जामद
ग्नस्य प्रथमा सा सं सर्पस्य नवर्चे सोपर्णेड इरति परीतो षिंचता सुतमिति बार्हद्दुक्थं च [illegible] स
मानमितरं द्वितीयेनान्हा जामदग्नस्य द्वादशाहिकस्य तृतीयस्याहस्त्राज्य बहिष्पवमाने [illegible] समानमितं

रं तृतीयेनाह्ना जामदग्न्यस्योद्धरति पर्यासं त्वाष्ट्र्या गायत्री पुनानः सोम धारयेति बृहती गौष्काकाउ [illegible] गायत्रैर्यं

पुरोजितीवो अन्धस इति निषेधः श्यावाश्वं त्वाष्ट्रीसामाहरति द्विपदादिश्छन्दसः समाय अन्धस इति तानेकेनाह्ना जा

मदग्न्यस्य ॥ इति वासिष्ठस्य तुरहः ॥ प्र सोमासो विपश्चित इति गायत्रमेकस्या माधवमेकस्या जराबोधीयमेक

स्यां प्र सोम देववीतय इति यौधाजयं तिसृषु समानमितरं प्रथमेनाह्ना सं सर्पस्य पुनानः सोम धारयेत्यायास्य

समानमितरं द्वितीयेनाह्ना सं सर्पस्य सैं धुक्षितां धीगवे उद्धरति समानमितरं तृतीयेनाह्ना सं सर्पस्य जरा

बोधीयवारवंतीये उद्धरति द्विपदातिष्टुप्स अपरीतो षिंचता सुतमिति पञ्चाभीशवमापर्वणं ज्योतिष्टोमस्य

नुष्टुप्सु समानमितरमुत्तमेनाह्ना सं सर्पस्य ॥ शवैश्वामित्रो घ्नहो जराबोधीयस्य लोके सोमसामस्वाशिरा

मर्कस्य मौक्षं सौभरस्योपगवं द्वादशाहिकं तृतीयमहर्वै रूपस्य लोके रथंतरं पृष्ठो हस्याग्नेरर्को गौरीवि

तस्य त्वाष्ट्री समानस्यैतस्य अहस्याभ्यासंग्यः स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्रं सं हि ते तृचपोगैतिमं तृचमा

सितं तृचे वाच असाम शौक्तं च तृचयोः ॥ इति देवपंचरात्रस्य त्रीण्यहानि पवमानो अजीजनत्पुनानो अक्रमी

दभि प्रयजावो नभ एपि ग्रास्पुरर्ष्य हृन्मते हिन्वंति सूरमुस्त्र यो गिर्वृत्राणि जंघनदिति होतुराज्यं स्वानु

नराशंसि पवस्व दक्षसाधन इति गायत्रं मदाश्वस्त्यं साकाश्वं सौहीयं च तत्वा हं सोमपारुत्ले स्यश्चा दं ष्णु माभीशव
स्वः एष वमांगिरसमुक्तं वा श्रवस्येति वासिष्ठं मंस्यं बृहच्च वामदेव्यं च त्रैशोकं च प्रतिभिन्न चपरि प्रियाद्रिवः कविरिति
गायत्रं स्वाशिरामर्को बृहद्भारद्वाजं च हं त्वं गदे त्वसोमः पुनान ऊर्मिणेति बृहत्के कासोपुरोजिता वो अन्धस
इति नानदं त्वाष्ट्री साम पार्थं श्लोगश्च पाशीतित्ति लोमशं मंत्यं पत्ना यतीयमग्निष्टोमसाम सैंधुक्षितं सौभरमुद्धं श्री
यं ।४। इति चतुर्थमहः । पवमानस्य विश्वजिद् दक्षस्तप्रवाजिन एष देवो अमर्त्य एषधिया यात्यण्व्या ते दक्षं
मयोभुवं होता देवो अमर्त्यः पुरूरूणा चिध्यस्त्यु तिष्ठन्नोजसा सह यत्स्वाहिस्य ऋत्विजास्य प्रत्नामनु
घुतमिति गायत्रं चामहीयवं च जराबोधीयं च एष भक्ष्य पवमानः परीतो षिंचता सुतमिति वामं च मानवं चा
नूपं चौशनं सैधक्ष्मापं स्वासोम इतीह वद्वासिष्ठं मंत्यं रथंतरं च वामदेव्यं च श्यावाश्वं तीषं च वैयश्वं च परि स्वानो
गिरिष्ठा इति गायत्रं गौरुवीतं वारवंतीयं संसुन्वे यो वसूनां याणां शिशुमहीना मिति दीर्घ श्रुध्ये सोमाः
पवंत इति श्यावाश्वं धीगवे निषेधः पारि प्रधन्वेति वाजदावर्याणाम रूचेति निस्तवो [illegible] ति दीर्घ
तमसो वर्तिस्त्यां यसा [illegible] तीयमग्निष्टोमसाम चातुर्वीरो तिरात्रः षोडशिमान् ।५। इति पंचममहः । एषएव [illegible]

योदेवानां पंचरात्रस्य ... न्यासकः पुनर्जराबोधीयं स्वर्गलोकमेति चतुर्थादह्न उत्तरं षड्भूचं सत्रासाहीयं मा
मीषाद्वं वृहद्भार्गवाजमायर्वणंनान्युद्धरति पवमानस्य विश्वाविघा सोमचित्र मुक्थमरस्मत्त प्रवाजिनडो
ष्मुष्मास इर्तेऽश्वाते दश्रंमणो धुवमिन्द्राग्नी युवामिमइत्यैंद्राग्नमथभजराबोधीये उद्धरत्युत्तरे पस्यलोकं स्वि
(?)धनमसाव्यहं शुमिदायेतिगायत्रं चगोष्टुत्तं चपवस्ववाजसातयइति ष्यावाश्वंधीगवे उद्धरतिद्विपदाति
छंदसः समानमितरमुत्तमेनाह्ना देवानां पंचरात्रस्य ज्योतिष्टोमोऽग्निष्टोमो गोरुक्थ्यो महाव्रतं गोरुक्थ्य आयु
रतिरात्रे रेकाहकॢप्ताः ॥१९॥ इति पंचपाद्दीय व्रतमध्याय पृष्ठ्यः षडहः समूढो वा व्यूढो वा समूढस्त्वेवतस्योपास्मैगा
यता नर उपाप्सु जातमप्सुरं पवमानस्य तेकवइति प्रथमस्याह्नो बहिष्पवमानमोदलमासितं चाष्ट्रासामावि
कॢप्तं चतुर्थमहस्त्वाष्ट्रीसामनक्रौं चमतेस्वरः पृष्ठ्यस्य गोरीवितपुत्रा द्वात्रिंशुपर्यंतीति यदि व्यूढो यसमूढ
एतदेव प्रथमस्याह्नो बहिष्पवमानमेतेस्वरा द्वितीयस्याह्नो वृपाषणा इति पार्थमं त्स्यं पंचमस्याह्नः पार्थस्य
लोककाश्वाकूपारं यन्नवमेहनि सांवत्सरिकः समूढ उत्तरस्याहस्याविकॢप्ता रहत्यः सर्वस्याषडहस्यैवं ए
व आहो यकृतनां यथाव्यूढो तृतीयस्याह्नो वैरूपस्य लोके रथंतरं सुतासोम धुमत्तमइति त्रीणि त्वाष्ट्री

सामान्येऽङ्गं मध्ये स्वारं अभितो बृहति स्यर्भुज्योतिर्गौरायुरिति रात्रय एकाहक्लृप्ता एष एव पंचाहो यज्ञक्रतूनां समूढो
ऽभ्यासंगो बृहद्रूपं तत् पृष्ठः प्रथमस्याह्नः स्वादिष्ठा भवीमा इति यस्याह्नो वासिष्ठमं त्यं स्वस्यानेपार्श्व चतुर्थ
स्याह्नः प्रत्नीय वस्योपरिष्टाद्बृहज्जारद्वाजमांधीगवस्य ग्रुवाग्रुद्धीयमुद्धरति षोडशिनं पंचमस्याह्नः संस्तान
न उपरिष्टादेडं च सैंधुक्षितं गोषूक्तं च विश्वजिदतिरात्रः ।१२। इति क्रतुषडहायुष्मामणध्यावलं बाः षडहाः ॥
एष एव षडहो यज्ञक्रतूनां समूढो वा व्यूढो वा समूढस्त्वेवैकाहिकं व्रतं तस्य ज्योतिष्टोमातिरात्रः षोडशिमा
नेष एव षडहो यज्ञक्रतूनां समूढो वा व्यूढो वा समूढस्त्वेव सप्तदशं व्रतं तस्योपास्मै गायता नर पवस्व वाचो स्व वा
चो अग्रियो दविद्युतत्त्या रुचाते सुष्माससीद रते पवमानस्य ते कव इति बहिष्पवमानमुत्तरे गायत्र्या उद्धरति पू
र्वे अनुष्टुभः समानमितरं पूर्वेणाव्रतेन तस्य स्तोमा त्रयीन्युक्थान्येकविंशाः षोडश्येष एव षडहो यज्ञक्रतू
नांसमूढो वा व्यूढो वा समूढस्त्वेवं त्रसप्तमपवमानं व्रतं तस्य पवमानस्य ते वयमिति चतुऋचस्य लोके तृ
चं विपरिहरति सत्रासाही यजरावो धीये ग्रासु भार्गवं भार्गीयवं च सौमित्रं वैरूतं च यौधाजयाद्रुत्तरा त्रि
बार्हद्उक्थ्यं च द्वैगतं श्यौतं हन्नमनं स्वाशिरामर्कोद्रुत्तमं शिशामद प्रभृतीनि चत्वार्यांधीगवाद्रुत्तराण्येवाकू

पारं च साध्यं स्यात्सुधर्म्मस्य समानमितरं प्रथमेन व्रतेन स्तानत्रिकेणोपन एव षडहो यज्ञक्रतूनां समूढो वा व्यूढो
वा समूढस्तेन तस्याभ्यासक्तः पंचाहो यथा एष्या वलंबे चतुर्थस्याह्न एकविंशा षोडशी पंचमस्याह्नः पा
र्थस्य लोक स्त्रा कूपारं चात्रे यं वेति यदि समूढो यदि व्यूढस्त्वतुर्थस्याह्नः सुक्रा सुक्री यस्य लोक स्त्रा कूपा
रं पंचमस्याह्नः पार्थस्यात्रे यं पार्थं वैवषं तोमवतो व्रतस्य बहिष्पवमानं सत्तदशं व्रतमितरं ज्योतिष्टो
मोग्निष्टोमो गोरूवस्य स्त्रा पुरुवस्थ्याभिजिदग्निष्टोमो विश्वाजिदग्निष्टोमः सर्वजिदग्निष्टोमः सर्वस्तोमोऽति
रात्र एकाहः क्लृप्ताः ॥१२॥ इति सप्तऋषीणां प्रजापतेर्भ्रंदोमवाज मदग्नेरिंद्रस्य चैते पंचसप्तरात्राः । यादेवा
नां पंचरात्रस्य प्रथमाभ्यासाजनक सप्तरात्रस्याभ्यासक्तो द्वितीयस्याह्नः ज्योत्रिपानुरूपोपर्यासो वृषाप
वस्व धारयेति गायत्रं ह्रा विष्णतमाजिगं त एकवाः पुनानः सोम धारयेति त्रिणि पनमा यास्यंति स्वस्ष
मौ स्वस्य लोके स्वाहोरामर्कवापग वस्य सौभरं समानमितरं द्वितीयस्याह्नो देवानां पंचरात्रस्य तृतीयस्या
ह्नः स्तोत्रियानुरूपपर्यास उच्चाते जातमंधस इति गायत्रं च पुष्ट्रक वेषु भ ङ्स्वारं सौपर्णं तत एकर्चा स्वापि
सोमास स्त्रा यवशत्यंत रिक्षांति स्तुमहावैष्टमस्य लोके स्त्रायंतीं समानमितरं तृतीयेनाह्ना देवानां पंचरात्रस्य

कल्प
२४
24

चतुर्थस्याह्नः स्तोत्रियानुरूपौ पर्यासः पवस्व दक्षसाधन इति गायत्रं मत्सरस्य त्वसत्रासाहीयं त एकर्चास्त्वा वाह

ध्वंसोम राराणोऽति स्ववः पृष्ठं मा गिर संतति स्वभु स्त्वा शिरा मर्कस्य लोके गोपस्तं लोमास्य दीर्घतमसोऽर्कः सोम

रस्य त्रैककुभं समानमितरं चतुर्थेनाह्ना पंचशारदीयस्य विश्वजिन्महाव्रतं ज्योतिष्टोमोऽतिरात्रः षो

डशिमानेकाहकॢप्ताः ॥४॥ इति जनकसप्तरात्रः ॥ एष एव षडहो यज्ञक्रतूनां षडहो नभ्यासः सत्रो बृह

द्रथंतर पृष्ठश्चतुर्थस्याह्नः प्रत्यस्मै पिपीषत इति गौरीवितषोडशि साम षष्ठस्याह्नो रेवतीनां लो

के द्वाछित्सुतं विपरिहरत्योरं घ्रे विश्वजिदतिरात्र एष एव षडहो यज्ञक्रतूनां समूढो वा व्यूढो वा समूढस्त्वेव

ज्योतिर्गौरायुरतिरात्र एकाहकॢप्ता ज्योतिष्टोमोऽग्निष्टोमो जोरू कण्वसत्रस्यायुषः पुरोजिती वो अंधस इत

श्यावाश्वमेकस्यां मांधीगवमेकस्यां माकूपारमेकस्यां बृहत्ति स्वभु बृहन्निधनं वार्कजं भं पृष्ठ्यावलं वस्य

पंचाहो विश्वजिदतिरात्रो विश्वजिदतिरात्रः ॥१५॥ इति पृष्ठ्यस्तोमसप्तरात्रोऽष्टरात्रस्त्रिनवरात्रो द्वौ चा ॥ इति

सप्तमः प्रपाठकः ॥ अथ ग्रामपृष्ठं त्रिपवस इत्यनुरूपः शाग्ध्यूषु शचीपत इत्यभीवर्तो ब्रह्मसाम प्रस्तुन्वानायां

धस इत्यौदल देवोदासं स्वभिप्रियाणीति यज्ञायज्ञीयस्य स्थाने अस्तोऽयमग्नौजस इति जस इति जराबोधी २४

यमग्निष्टोमसामस्वासुवा समानमितरं द्वितीयेनाह्ना देवा सांपंचया त्रस्या ।१। इति त्रिककुद्द्वादशरात्रस्याह्निहनीः ।८
विघुतत्याशृचैते अस्य अग्निमिंद वद्ध्ये पवस्व धारयाग्निनाग्निः सामिध्यत इत्याज्यान्युद्बातेजातमंधस इति गायत्र
मेककुस्यां वैरूपमेककुस्यां सौमित्रमेककुस्यां मा सोमस्सानो अद्रिभिरित्स्वंतारस्तंति स्तुतिसोवाचउदीरत इति गा
यत्रं चस्तुच्छ्व ककुवैषंभं चासोतापरिषिं चतत्सरखाय आनिवीदता सखाय आनिषीदतेति वा च ऋसामशौक्तं चसु
तासोममधुमत्तमा इति त्वाष्ट्रीसामवां धीगवं च पवित्रंत इति यस्तायज्ञीयमंत्यं प्रभुध्यमग्निष्टोमसामस्वासु ।१। इति
त्वतीयमः ।पवमानो अजीजनत्पुनानो अक्रमीदभिराजामेधाभिरीयतेतंत्वा नृम्णानि बिभ्रतं स्त्धिन्वंति स्वरसु
स्वयोग्नि वृत्राणि जंघनदिति होतुराज्यं स्वान्युत्तराणि पवस्व दक्षसाधन इति गायत्रं च त्वाष्ट्रीसाम च यदोरव
यंतीरित्यभि सोमास आयव इत्यष्टादंष्ट्रं चाथर्वणं चाभीशवं च स्वः पृष्ठं चांगिरसमुहुवा यास्येति वा सिष्ठ
मंत्त्यं बृहत्त्वं वामदेव्यं च वयमेनमिदा ह्य इति वासिष्ठं स्वासु पवित्रि परिषिञ्चयादिवः ककुविरिति गायत्रं चौशनीय
वं त्वं स्त्यं गदेव्य सोमः पुनान ऊर्मिणेति बृहत्कं क्रौशे पुरोजितीवो अंधस इति यस्तायस्तीयं च स्तुच्छ्व वंचकालेयं
चत्रत आभिन्नीः पवमान धेनव इति लोशमं त्त्वं विशोविशीयमग्निष्टोमसामस्वासु ।१। इति चतुर्थमहः ।पवमान

स्याविश्वाविघ्नस्तोमचित्रमुक्थंप्रयज्ञोवोनमर्त्यायग्नाप्तुरर्धवृहन्मतेयास्तोवारामधुश्चुतोग्नेस्तोमंमनाम
हइतिहोतुराज्यं स्वानुत्तराण्यर्षास्तोमद्युम्नत्तमइतिगायत्रंपएवं शाकलं सोमउच्चाणःसोत्थमिरितिवा
म्नरूपमग्नेस्त्वितिधनममित्रिपृष्ठमितिसंपान्त्यारथन्तरं च वामदेव्यं चेन्द्रमिद्देवतातयेत्वमिन्द्रयशाअसीतियोन्
सुचंवद्धिहिंकारंवामदेव्यमस्तावयं श्रुमर्दायेतिगायत्रंगोष्कंचाभिद्युम्नं बृहद्यशःप्राणाशिशुर्महीनामितित्र्या
वनवार्षपवस्ववाजसातयइतियज्ञायज्ञीयंवररविष्ठं च गोविन्पवस्वेतित्र्यंप्याधातं लोशमन्त्यमग्निर्नरइतिबृह
दाग्नेयमग्निष्टोमसाम तृतीयस्याह्नउक्थ्यानि ४ इति पंचममहः ॥ असृक्षतप्रवाजिनएतमुत्त्यं दशक्षिपोबभ्रवे
नुस्वतवसइतिषड्चस्यात्त्वमुत्तेशुष्मासईरतएतेसोमा असृक्षतयमग्नेपृत्सुमर्त्यमितिहोतुराज्यं स्वानुत्त
राणिपवमानस्याजिघ्नतइतिगायत्रं चादारस्रृत्त्वपरीतोषिंचतासुतमितिश्यौत्कंचयशश्चाभीशवंबप्रतोदश्च
साकमुक्षइतीहवद्वासिष्ठमंत्यंबृहच्च वामदेव्यं च श्यापंतीयं चपृष्ठं चत्वं सोमासिधारयुरितिगायत्रंचाश्वसू
क्तं च सत्रासुत्नेयोवसूनां तंवःसखायोमदायेतिदीर्घं च कार्णश्रवसं च सोमाःपवंतइन्दवइतित्र्यौ चैत्रिरसैमसप्रधेनव
इतिमारुतां धेन्वंत्यंयज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसाम ॥ ६ ॥ इति षष्ठमहः ॥ येसोमासःपरावत्यमित्रहाविचर्षणिःप्रस्वा

नासोमस्याश्वास्त्यग्निमिंदेवः पपातेदक्षं मयोभुवं होतादेवो अमर्त्यः प्रवो मित्राय गायतेंद्राया हि चित्रभान
विंद्राग्नी रोचनादिवो ध्वर्यो अद्रिभिः सुतामिति गायत्रं च सामागीयवं वैनैडं च सौपर्णं रोहितकूलीयं च तत्वाहं
सोमरसम्लतीति पौरुहन्मनं च दैगतं च गौङ्गवं च वाङ्किनिधनं चामास्यं प्रकाव्यमुशनेव ब्रुवाण इति वाराहमंत्यं रथं
तरं च वामदेव्यं च वाशं च वैयश्वं च पवस्व देव आयुषगिति गायत्रमाशिरमर्कऐडं सैंधुक्षितमेषस्य धारया
सुतो गोमन्नइंद्रो अश्ववदिति शार्करं चैते पुरोजितीवो अंधस इति क्रौंचं गौतमं यज्ञायज्ञीयं प्रोजयासीद्विपेंड
यत्तास्तारष्यं त्वमाते अग्न इधीमहीति स्वाश्रग्मतमग्निष्टोमसामा॥६॥ सन्नम महः। पवमाना अस्य स्ताताप्य
न्पवते मधः। पवस्व देववीरति सना च सोम जेषि चतरत्समंदी धावत्पयावीती। परिस्वव विश्वाभिरन्ने अग्निभि
र्यदघस्तर उदिते महांइंद्रो य ओजसा तो शावृत्रहणं हुव इति पाठं च्युतपं च मानिमृज्यमानः सुहस्त्यति
गोषूपं च मानिहा उ हुवाइ शिशुमिति वाणिष्ठमंत्यं बृहच्च वामदेव्यं च त्रैशोकं च वैरवा न सं परिस्वानो गिरि
ष्ठा इति गायत्रं च त्रीणि च बदन्व तानि त्वं रूं गदेव्यप वस्व देववीतय इति सौपर्णं च वैश्वमन संपरि त्यं हर्य
तं हरिमित्या कूपारं च त्वाष्ट्रीसाम च यज्ञायज्ञीयं च यद्याहिष्ठीयं च धर्ता दिव इति दीर्घतमसार्कौ त्स्यो अग्ने वो देवमग्नि

भिः सजोषा इति रायो वाजीयमग्निष्टोमसाम सैंधुक्षितं त्रैककुभमुद्वंशीयं ।। ३ ।। इत्यष्टममहः ककुंद्वेशारा
त्रस्य ।। उपो षु जातमप्तुरमेष देवो अमर्त्य एष धिया यात्यण्व्या एष कविरभिष्टुत उपत्वा रण्वसंदृशं मानो मि
त्रावरुणा तमिंद्रं वाजयामसि ।। इंद्राग्नी ।। प्राण तं स्तुतमुद्गात जातमंधस इति गायत्रं चामहीयवं चा जीगं चा
भीकं च पुनानः सोम धारयेति पौरुमद्गं चाप्वारण्ण धनं च काण्वं मैधातिथं चोत्से धन्वो शानमं त्वंऽर
थंतरं च वामदेव्यं च नैपातिथं च कालेयं च स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्रं चाग्नेः अर्कोभि द्युम्नं बृहद्यश इंद्र
मद्वसुना इम इंद्राये षिरं च रोहितकूलीयं चाभी नो वाजसातममिति श्यावाश्वं च निषेध स्म साधृं च यत्ताय
ती यं च काव मंत्स्यं अभिमं स्तोममर्हते जातवेदस इति समंतमाग्निष्टोमसाम विश्वजिद्दतिरात्रः ।। ४ ।। इति नवम
महः विश्वजिदतिरात्रस्य निर्देशः ।। या बृहस्पतिसवस्य साकुरुविंदस्य प्रथमानस्यै जनुषे क चौ ।। ६ ।। विश्वजित
स्य लोके यो त्का श्वं स्वा ।। शिराम र्कस्य ह ।। विश्वजितं शंकुसु त्वानयोः सत्रासाहीय पश्नुष्ये उद्वरत्सु कण्वानि स
मानमितरं द्वितीयेनान्हा ।। जनकसप्तरात्रस्य या पूर्वा सोत्तरा पवस्वेंद्रमच्छेति सत्रासाहीयपश्नुष्ये वृषामती
नो पवत इति यामं मंस्य श्रुता यत्ती यमग्निष्टोमसाम साकमश्वं सौभर मष्टादंष्ट्र मित्यु कण्वानि समानमि

तरं द्वितीयेनाह्नास्त्रिककुभं एतेऽअसृग्रमिंदवो राजामेधामभीयत इति पुरस्तात्पर्यासस्य त्र्यृचे जनुषेक
र्ण्यपोः सप्तपोष्कले तृतीयस्याह्न उक्थ्यानि समानमितरं ज्योतिष्टोमेन यापूर्वासोत्तराती व्रस्तुतस्याज्यव
हिष्पवमानं माध्यंदिनं संहितस्य लोके नैरर्कः समानमितरमेतस्यैव रथंतरेण पंचदशेन द्वितीयस्य
स्वरसामान्याज्यबहिष्पवमानं बृहती च पवमानस्यान्ते वयमितिपर्यासोमोत्सस्य लोके स्याशिरामर्कः स
मानमितरमेतस्यैव बार्हतेन पंचदशेन यापूर्वासोत्तरा तस्याग्नेरर्कस्य लोके संहितं कावस्य दीर्घतमसोर्क
उदूंहं शीयंतान्युक्थ्यान्येकविंशोति रात्रो यएकस्तोमानामुत्तमस्य स्तोमान्वयी षोडशी । ७ । इति कुसुरुबिंदु
दशरात्रः । पृष्ठ्यावलंबस्य पंचाहः प्रथमस्याह्नः प्रथमस्यात्त्व बहिष्पवमानं पंचमस्याह्नो स्त्वहतेत्यनु
रूपो ये सोमासः परावतीति प्रतिपद्दतावानं वैश्वानरमिति होतुराज्यं क एवरथंतरस्य लोके सोमसामप्र
काव्यमुशनेव ब्रुवाण इति वराहमंत्यं मात्रेयं स्वरः श्रो श्रयासीदित्यैडं यत्तसारथ्यं सं समानमितर
ं सप्तमेनाह्ना द्वादशाहस्याहिन्वेति स्वरमुत्त्वयद् इति प्रतिपद्विश्वेभिरग्ने अग्निभिरिति होतुराज्यं मुकुवा
इशिशुमिति वासिष्ठमंत्यं कौत्सं स्वरोहा उद्यत्तं सैडं श्यांगमंत्यं समानमितरमष्टमेनाह्ना द्वादशाह

कल्प· २७

27

स्योपोषुजातमप्सुरमिति प्रतिपदुपत्वारएवसंदंशामिति होतुराज्यंहा ऊहुवा ग्रऋानिति वासिष्ठमंत्यंप
रित्यं हर्यतं हरिमिति गौरीवितस्यलोक ऋाासितमेकस्यां दीर्घतमसोर्कएकस्यां माकूपारमेकस्यां प
क्षयोन्यसोमोऽग्रे रूपो वृषाहशिरस्वेडं पामनंत्यं समानमितरन्नवमेनान्हा द्वादशाहस्यां तरोत्से धनि
षे धौमे धाति यमताष्ट विरित्यो शानमंत्यं स्वासुरथंतरं वामदेव्यं परिप्रधन्वेति वाजजित्स्रर्यंवतीषुका
वमंत्यं पत्तापत्तीयमग्निष्टोमसाम समानमितरं द्वितीयेनैकस्तोमेन यापूर्वा सोत्तरा गौरुकथ्योभिजिद
ग्निष्टोमस्तस्याभिजितः पुनानः सोमधारयेत्यभीवर्त्तोस्ति स्वधुरोरवमेकस्यां चिकीर्षेद् भीवर्त्तकएवरथंत
रेग्रन्योन्यस्यानं वातिहरेत्यक एवरथंतरयो धाजये वा समानमितरं यापूर्वा सोत्तरा विश्वजिदग्निष्टोम ग्रा
पुरुकथ्यो विश्वजिदग्निष्टोमः सर्वस्तोमोतिरात्रएकाहकॢप्ताः। एष्यावलंबस्य पंचाहः एष्यस्तोमस्य षष्ठ
महवैंदन्वतेभ्य उत्तरं पपः षड्विंशं त्नतीयसवनं स्तोकं स्पनयर्ध्वदेमा एवमेवमम ऋत्वाः पुनः कृएवरथं
तरं स्वंलोकमेति चतुष्टोमयोः पूर्वो विश्वजिदतिरात्रो विश्वजिदतिरात्रः। ११ इति पर्वदशरात्रः पौंडरीक
श्रेकादशरात्रः॥ इत्यहीनाः समाप्ताः॥ इत्यष्टमः प्रपाठकः समाप्तः॥ द्वादशाहस्य षोडशिमंत्या वतिरात्रे त्र

यो द्वादशरात्रे प्रथमस्याह्नः सोमस्य कएवरूपं तस्य लोके सामसाम पुनानः सोमधारयेत्येतत्सांवत्सरिकं व्रतं स
त्रेषु पञ्चातिरात्रास्त्र्यब्धमुपयंति प्रथमस्याह्नोऽस्य प्रत्नानुरूपौ यत्र वात्रिकद्रुकेभ्यो यत्र ज्योतिर्गौरायुस्त्र्यह
एकाहिकास्ते गौरीवितस्वराए त एवावृता यत्रायुर्गौर्ज्योतिरतिरात्रए त एव गोष्टायुषी रात्रिसत्रेषु न्यत्र यथा
तिरात्राभ्यष्ट्र संवत्सरसंमिताभ्यष्ट्रकॢप्तं प्रथमं पंचदशरात्रं द्वितीयस्य पंचदशरात्रस्यातिरात्रस्त्रिवृदग्निष्टु
दग्निष्टोमोऽस्य वायव्यास्त्वग्निष्टोमसाम तस्याग्निः प्रत्नेन जन्मनेति होतुराज्यं गौरीवितमनुष्टुभ्येष एवोत्तरासु
तस्य स्वान्याज्यानि दृष्तमासस्त्वं दशरात्रात् ।१। इति सत्राणि त्रयोदशरात्रे द्वे षड्विंशोनं त्वतीयं त्रीणि चतुर्दशरा
त्राणि पंचवारि पंचदशरात्राणि एकविंशो षोडशि रात्रं सप्तदशरात्रे चत्वार्यभिप्लविकान्यहानि श्येतनौधस
ब्रह्मसामानि यौष्कलश्रुध्यौ ष्विहानि प्रथमस्यान्हएष प्रत्नानुरूपः पंचमस्यान्होद्द्वे सवनेषष्ठस्य तृतीयसव
नं तस्य नौधसं ब्रह्मसाम श्रुध्यमुष्विहि यजिष्ठं त्वाववृमहे इत्येष प्रवाहं त्रैककुभं नार्मेधमेधावाहं सोम्रव
सं मारुतमिति वा पञ्चातिरात्रा द्विभिप्लवमुपयंति प्रथमस्यान्हएष प्रत्नानुरूपो यत्र वात्रिकद्रुकेभ्यो यत्राभिप्लवो
रात्रिसत्रेषु श्यैतनौधसब्रह्मसाम पुष्कलश्रुध्यौ ष्विहो न्यत्र संवत्सरसंमिताभ्यः कॢप्तमा विंशातिरात्रात् ।२।

कल्प. २८

इति सप्तदशरात्रमष्टादशरात्रमेकोनविं[illegible]ंशरात्रं चाविंशतिरात्रे सांवत्सरिको विश्वजिदभिजिता वाभिजि
तो यथा सूर्दशरात्र एवं एवं बृहती पूर्वस्यैक विंशतिरात्रस्या षोडशिका वतिरात्रा वभितः षोडशिमानमध्ये
सर्वे वा षोडशिकाः सर्वे त्वेव षोडशिमंत उत्तरस्यैक विंशतिरात्रस्य संवत्सर क्लृप्तान्यहान्यनु क्लृप्ता भीवर्त्त
काले यः एष्ठ्यः श्येत नो धस्त ब्रह्म सामानः स्वर सामानः पो प्कल मुध्यो [illegible]हो विषुवतः सामत्व च स्य लोक श्रा
भीशाव ंश्रा यंतद्व रूपमिति विकर्णं समानमितरं क्लृप्तमा सं संस्थाः सं संस्था मतिरात्रः पृष्ठ्य स्तोमः षडहः
प्रथमस्यान्ह एव प्रत्नानु रूपो गोरी वितमनुष्टु भ्यन्वहमविक्लृप्तं चतुर्थमहः पंचमस्यान्ह श्राकूपारं स्य लोके
त्वाष्ट्री साम यथा नुतो दं। इति विंशतिरात्रे द्वे एकविंशतिरात्रे त्रयो विंशतिरात्रं चतुर्विंशतिरात्रस्य पृ
ष्ठ्यातिरात्रौ। पवस्वेंदो वृषा सुत एते असृग्रमिंदव उत तनो गाव त्तिं धि यं शशामानस्य वानरः उपनः सूनवो गि
रः प्रस्वानासो रथा इवा सृग्रमिंदवः यष्पा पवमानस्य ते वयं पवमानस्य ते कवे स्वान्या ज्यानि पवमानस्य
जिघ्नत इति गायत्रं चामही यवं चेडं च सोपर्णं रोहितकूली यं च संतनि पुनानः सोम धारयेति समंतं चक
एव रथंतरं च दैर्घश्रवसं च बार्हदुक्थं च यौधाजयं सामं संस्वानि पृष्ठानि पवमानो अजीजनदिति गाय

त्रसंहिते जराबोधीयं च सोम्र वसं च स्वेडम्भिरिक्कृ कुमा वृभीनो वाजसातमम् इति गौरीवितं च कार्णयशासं
च श्यावाश्वं धी गवे श्रु जत इति काण्वं तं यतायतीयमग्निष्टोमसाम ॥४॥ इति त्रयस्त्रिंशमहरतिरात्रं।
उपास्मै गायता नरो पानुजातमसुरं बभ्रवे नु स्वतवसे एते सोमा असिप्रियं सोमः पुना नो अर्षतीति पवमान
स्यते कवे ग्र स्त्रो याहि वीतय इत्याज्यानि प्र सोमासो विपश्चित इति गायत्रं चाश्वं च सोमसाम चाष्ठभार्ग
वं प्र सोम देववीतय इति प ज्रं च दैर्घतमसं च पौरुहन्मनं च हारायणं च यौधाजयमौशनमं संरथंतरं च वाम
देव्यं च नौधसं च कालेयं त्वा धिष्ठ्यामधिष्ठयेति गायत्रसंहिते काक्षीवतं च भासं च पवस्वेन्द मच्छेतिस
फा स्तारे प्रसुन्वानायान्धस इति गौरीवितं च पदनिधनं च सुज्ञानं सुज्ञीयमौद्दलगौतमे काण्वमं त्वं यता
यतीयमग्निष्टोमसाम ॥५॥ इति विशालायमहः। एवडस्य वृषा रस्य एष वाजी हितो त्वमिरिति उरस्तात्प
र्यासस्य षड्चे यो मा दुत्तरे सुरूपं च रूपम अस्रप वमान अयास्याभ्यां पूर्वे एककौल्मल बर्हिषवृषा
शोण इति पार्थमं त्वमेष स्य धारया सुतः पवस्व देववीतय इति शंकु सुज्ञाने गौरीविताद् उत्तरे यद्वाहिष्ठी
या सिते समानमितरं द्वितीयेनान्हा द्वादशाहस्योत्तेषु मासो अस्थुरिति उरस्तात्पर्यासस्य च मध्ये तदेवत्व

कल्प.
२९

29

तीयमहस्तच्च क्लृप्तमेकविंशं प्रस्तात उत्तरस्त्र्यहो येतदेव त्रयस्त्रिंशमहर निरुक्तं माहरति तस्य कएव रथंतर
स्यलोके वार्शिपार्थस्योशनं बृहतो रथंतरं श्येतस्य नौधसं श्रुध्यस्य पौष्कलं रक्ष्य स्तोमः षडह आरनास्त्रिवृद्
निरुक्तं तस्य पवस्वेन्दो वृषा सुत उत नो गोषणिं धियं श्यावाश्वमानस्य वानरउ घनः स्तनवो गिरः पवमानस्य ते कवे
ति बहिष्पवमानं पवमानस्याजिघ्नत इति गायत्रमेकस्यां मामहीयवमेकस्यां सौपर्णमेकस्यां पुनानः सोमधा
रयेति योधाजयं तिस्रषु श्यावाश्वस्य लोके गौरीवितं समानमितरमुपहव्येन सर्वे त्रिवृदग्निष्टोमो ग्निष्टो
मस्तस्यानुष्टुब्य भस्य ज्योतिष्टोम राज्ञः समानमुत्तरं क्लृप्तमानानाब्रह्मसामान्यः ॥१॥ इति द्वितीयप्रभृति विशाल
चतुर्विंशं शस्त्रं चैकोत्तरवृध्या स्तृष्टोचा नानाब्रह्मसामान्यतिरात्र स्त्र्यः पंचाहाः पंचाह क्लृप्तनानाब्रह्मसमानः।
प्रथमस्य पंचाहस्य यथालोकं बृहद्रथंतरे नौधसं श्येतं महावैराजं भंत्रैशोकमभयं शृणवच्छन इति वार्शिमे
तानि ब्रह्मसामानि द्वितीयस्य पंचाहस्यान्योन्यस्य लोके बृहद्रथंतरे त्वमिंद्रप्रतूर्त्तिष्वि स्वभी वर्त्तस्त्वामि
दाह्यो नर इति मानवं यतएच्छ्रेषं दस्यं पंचमेहनि कईवेद सुतेसचेत्याष्कारणिधनं काण्वं स्वासुयो
क्षसुवं स्वासुश्रायं तीयमेतानि ब्रह्मसामानि तृतीयस्य पंचाहस्य यथालोकं बृहद्रथंतरे शाग्ध्यु षु शचीप

नइति मानवं यथेदंस्यानि त्वंपं च मेहनि वयमेनामिदात्यइति वासिष्ठमात्वा सहस्रमाशातामिति भारद्वाजं
यो राजा चर्षणीनामिति जनित्रं त्वामिंद्रस्य शाक्तसी तौद्रस्य यशा एतानि ब्रह्मसामानि विश्वजिद इति रात्रस्य
गौरीवितस्य लोके नानदमग्निर्मूर्द्धा दिवः ककुद इति सत्राशाहीयं त्रै ककुभं नार्मेधं गौरीवितं षोडशिसाम
रात्रेः संधिरथैवैतत्पंचाह श्यावृत्तश्यावृत्तस्य पंचाहस्यान्योन्यस्य लोके बृहद्रथंतरे पिबासुतस्य रसि
नइति जमदग्नेरभीवर्त्तो यदिंद्र प्रागपागुदगिति नैपातिथं मामंदेरिंद्र हरिभिरित्यभिनिधनं काण्वं यथागौर
अपाकृतमिति गौतमस्य मनाज्यं त्वमंग प्रशंसिष इति पौरुमीढमेतानि ब्रह्मसामानि द्वादशाहस्य दशरा
त्रमिति रात्रेर्मध्यमस्य त्रयस्त्रिंशं शास्त्रस्य सर्वे षोडशिमंतो तिरात्र उत्तमस्य त्रयस्त्रिंशं शास्त्रस्याति रात्र
स्त्रयः पंचाहाः पंचाह क्लृप्तीः श्यैतनौधसब्रह्मसामानो यथा लोके बृहद्रथंतरयथायथा वा ब्रह्मसामसु क्लृ
प्तो विश्वजिद्घो नाना ब्रह्मसामानि सोमास श्यायव इति मानवमेकस्यां तस्यामेवान्रूपं बृहत्त्रिधनं वार्के
जंभमेकस्यां मेधातिथमेकस्यां वाम्रं तिरश्चाग्नेस्त्रिणिधनमेकस्यां पांसमानमितरं क्लृप्तमाविधृतिभ्यः ॥७॥
इति नाना ब्रह्मसामानि त्रीणि त्रयस्त्रिंशं शास्त्राण्येकोत्तरस्थानि च सप्ताविधृतीभ्यां ज्योतिष्टोमाति

कल्प·
३०
30

रात्रेःषोडशिकः क्लृप्तस्तस्य लोक उद्वंशीयं इन्द्र सुते मा त्वा विशन्त्विंदव इत्येता सु जराबोध तद्विविड्ढि इति
च्यास्तनरीजनन्यषो उषा अस्य पूर्व्ये त्येता सु गायत्रीषु जराबोधीयं संधि सामाथ यदेव कुत्सुरु बिंदस्य प
र्यां तरं विहृद हस्तादेतत्तस्य गौरीवितमनुष्टुभि यद्बार्हतं त्रिवृदुत्तरं पवमानस्य तत्कवइति पर्यासो यो नाभ्व
स्य लोके हा विष्णुतं मा धुर्धुंदसस्य काले अहा विष्णुतस्य मोम्नं गौरीवितमनुष्टुभि सा कमश्वं संसोभर
मवादंष्टृ मित्युक्थानि समानमितरं यान्यर्वीसो तरा तस्याः प्रमंहिष्ठीयं हारिवर्णं मुद्वंशीयं तेर
श्मं वेत्युक्थानि ज्योतिष्टोमोतिरात्रषोडशिमान्क्लृप्तस्तस्य लोक मुद्वंशीयं मा त्वा विशंत्विंदव इत्ये
ता स्वग्ने वाजस्य गोमत उपस्तात्रिवन्मा भराश्विना वर्तिरस्मदेस्येता स्वस्मिन्सुष्टुभ्यं संधि सामा
पयदेव कुत्सुरु बिंदस्य राथंतरं पंचदशमहस्तादेतत्तस्य गौरीवितमनुष्टुभि यद्बार्हतं पंचदशं तदुत्तरं प
वमानस्य तत्कवइति पर्यासो मा धुर्धुंदसस्य लोके कालेयं गौरीवितमनुष्टुभ्येतास्यामेव विपर्यासमा
दशमाद्ह्नो दशमस्यान्हः स्थाने द्वंद्वस्य लोके नामेधं प्रस्थसम्मे पिपीषत इति नानदं षोडशि साम
ज्योतिष्टोमोतिरात्रः षोडशिमान विक्लृप्तो य यदेव कुत्सुरु बिंदस्य राथंतरं सप्तदशमहस्तादेतत्तस्य मे

ध्यातिपस्य लोके बृहन्निधनं वार्कजंभं रौरवस्य मे ध्यातिपं मग्नेरर्कस्य सं हितं जोरीवितमनुष्टुभि यद्वा
हितं सप्तदशं तदुत्तरं पवमानस्यैतत्कवइति पर्यासो माधुच्छंदसस्य लोके कालेयं स्वाशिरामर्कस्य मौ सं
जोरीवितमनुष्टुभ्येताभ्यामेव विपर्यासमाद्धाद्दशान्ह उद्धरस्युत्तरभ्यो वार्कजंभं पथ्यालोकं मे ध्यातिपरौरवे
वाद्दशास्यान्ह उद्धृंश्री यीतान्युक्थानि ज्योतिष्टोमोऽतिरात्रः षोडशिमान्क्लृप्तस्य लोकं उद्धरंश्रीयमात्वा वि
शं त्विंद्रवइत्येता स्वाग्निं तं मन्ये यो वसुर्महेनो अग्ने घबो धयप्रतिप्रियतमं रूपामित्येतासु पंक्तिषु राया वाजी
यं संधिश्रामा पाइति विघ्नतयः ॥ पृष्ठ्यः षडहः समूढो वा समूढस्त्वेव ज्योतिष्टोमो महयोक्तो ऽग्निष्टोमं मध्यंदिन
हाविष्मत माभिवृद्धरत्यर्कपोविध्नतिषुसमानमितरं क्लृप्तमामध्ये पृष्ठ्यादामध्ये पृष्ठ्यादात्वा १॥इति यमा
तिरात्रप्रभृति षडैकोनपंचाशद्रात्राणि एकषष्टिरात्रं शतरात्रं सांवत्सरिकं गवामयनो व्यूढः ॥ इति नवमो
ध्यायः समाप्तः ॥ मध्ये पृष्ठ्यस्य क्लृप्तोऽतिरात्रः क्लृप्तं चतुर्विंशमहराभिप्लविकस्य प्रथमस्यान्हः प्रसोमा
सो विपाश्चितं तिरात्रः षोडशिमान् रौशानस्य पृष्ठेषु विश्वज्योतिषमंत्यं यत्प्रगायतेत्यबोध्यग्निः समिधा
जनानामिंद्रं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरागादभात्यग्नि रूपसाममनाकमित्येतासु त्रिष्टुप्सु श्रौशानं संधिमब

ध्रुवेनुस्त्वत वस इति पुरस्तात्पर्यासस्य षड्चमामहीयवाऽउत्तरमास्तुभार्गवं रौरवयौधाजये अन्तरामे
धाति पवं स्वासु सफपौष्कले समानमितरमेतस्यैवराथं तरेऽपं चदशेन ब्रयज्ञावो नमूर्त्तय इति पुर
स्तात्पर्यासस्य षड्चं हाविष्मताद्युत्तरं स्वारं सौपर्णमायास्ये अन्तरा दैर्घश्रवसं त्वं ह्यंगदैव्यापव
स्व देववीतय इति सत्रासाहीय श्रुध्ये समानमितरमेतस्यैव बार्हतेन पंचदशेनेताभ्यामेव विपर्यासं या
घाद्दशाहन्को नवमस्याह्नः स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्रं चाग्ने अर्कादिशामस्य यस्ते मदे वरेण्य
इति गायत्रं च स्वाशिरं चार्कं एकादशस्याभिभिपासीति दीर्घतमसोर्कौत्सो द्वादशस्याह्नोंतरौ
त्से धानिबे धौ दैर्घश्रवसं तस्यैवाह्नः उद्वंशीयं तानुक्थानि ज्योतिष्टोमोति रात्रः षोडशिकः का
वस्य स्तुवासिष्ठं मं त्वं यदेवत्रकोष्ठा इति जनस्य गोपा जनिष्ट जागृविरेता उत्या उषसः केतुमक्रता बौ
ध्यग्निर्मिउदेति सूर्य इत्येतासु जगतीषु काव्यं संधिषामः ॥ ५ ॥ अन्नाविविध्व तमः । यमातिरात्रा सुजोष्ठो
मस्य दैर्घश्रवसस्य लोके कएव रथंतरं बार्हद्उक्थस्य दैर्घश्रवसं गौरीवितमनुष्टुभ्य षोडशिकोतिरात्रे श्रायुष्टो
मस्य मेधातिथस्य लोके बृहन्निधनं वार्कजंभं रौरवस्य मेधातिथं गौरीवितमनुष्टुभि हारिवर्णस्य स्तुसौभरम

षोडशिकोऽतिरात्रोऽभिजितो यथा पृष्ठ्यं शारात्र एवं बृहती गौरीवितमनुष्टुप्सु महादिवाकीर्त्यस्य पृष्ठं सोमं षोडशि
सामातिरात्रः क्लृप्तो विश्वजित् क्लृप्तः सर्वस्तोमो नवसप्तदशस्याभिसोमा सश्रायव इति जनित्रं तिस्रस्तु रोरव
मेकस्यां बृहन्निधनं वार्कजंभमेकस्यां मेधातिथमेकस्यां यौधाजयमध्यास्यायां गौरीवितमनुष्टुप्सु षो
डशिकोऽतिरात्रः क्लृप्तास्त्रां जनाभ्यं जनाः संवत्सरः क्लृप्ताः संवत्सरसंमिता एकषष्टिरात्रं चविंशतिभिः
क्लृप्ताः सवितुः ककुभो राथंतरेणाग्न्या त्रिवृतः प्रतिपद्यंते बार्हतेन पंचदशान्राथंतरेण सप्तदशान्बा
र्हतेनैकविंशान्यत्राग्निष्टोमो बार्हतमहयोः ताः स्युमध्यंदिने हाविष्प्रतमार्भव उद्धरं त्यवेयौ विंशति
षु समानमितरं क्लृप्तमामध्ये पृष्ठ्यादामध्ये पृष्ठ्यात् ॥ १ ॥ इति यमातिरात्रप्रभृति षडहकोन पंचाशा
त्रात्राणि एकषष्टिरात्रं शतरात्रं सांवत्सरिको गवामयनो व्यूढः ॥ इति नवमोऽध्यायः समाप्तः ॥ मध्ये
पृष्ठ्यस्य क्लृप्तोऽतिरात्रः क्लृप्तं चतुर्विंशं महराभिप्लविकस्य प्रथमस्याह्नः प्रस्तोमा सोऽविपाश्वा इति
गायत्रमाश्वमाध्युभार्गवं प्रस्तोम देववीतये इति पज्रं गौरं वौधाजयं त एव कर्त्ताः समानमितरं त्रिवृ
द्वितीयस्याह्नः पुनानः सोम धारयेति माधुच्छंदसमेकस्यां भार्गमेकस्यामैडमयास्यमेकस्यां त्रीणि ध

नमायास्यं तिस्रष्टुसमानमितरं तृतीयस्याह्नः स न इंद्राय यज्यवइति गायत्रं वैरूपं च समानमितरं त्रिवृ
च्चतुर्थस्याह्नः स्त्वावाहं सोम रारणेति पृष्ठं नकस्यां मायवैणमेकस्यामामीशावमेकस्यां यौधाजयं ति
स्रष्टुसमानमितरं पंचदशं पंचमस्याह्नो मा इंद्राय वायवइति गायत्रं चमागीयं च वाभ्रवं बृहतीमारंभ
ते समानमितरं त्रिवृत् षष्ठस्याह्नः एषवाजी हितो नृभिरिति पुरस्तात्पर्यासस्य षड्चं समानमितरं
पंचदशं क्लृप्तं मा बृहस्पतिस्तोमा तस्याभीवर्तो ब्रह्मसाम सुत्रानमुत्सिहि गौरीवितमनुष्टुभि समानमि
तरं क्लृप्तमिंद्रस्तोमा तस्यैंद्रक्रतौ श्यैतगौरीवितमनुष्टुभि समानमितरं क्लृप्तमायुर्देभ्यो ग्निष्टोमेभ्य
स्तेषां क्लृप्तं प्रथममहृद्वादशाहे ।१। इति मध्ये पृष्ठस्य क्लृप्तमायुर्देभ्यो ग्निष्टोमेभ्यश्चाद्द्वितीयादह्नः।
द्वितीयस्याह्नः स्तोत्रीयानुरूपौ पर्यासो वृषा पवस्व धारयेति गायत्रं यौक्ताश्वं स्वारं सोपर्णं
पुनानः सोम धारयेत्यपास्येअंतरादेर्घश्रवसं तए कर्चाः समानमितरं त्रिवृत् तृतीयस्याह्नः स्तोत्री
यानुरूपौ पर्यासः स न इंद्राय यज्यवइति गायत्रं च श्रुध्याकवैष्टंभं च समानमितरं त्रिवृच्चतुर्थस्या
ह्नः स्तोत्रीयानुरूपौ पर्यासो नानदस्य लोके गौरीवितं समानमितरं त्रिवृत्पंचमस्याह्नः स्तोत्रीयानुरूपौ

पर्यासो र्षो सोम द्युमत्तम इति गायत्रमेकस्यां य एवं ति स्तुषु सोम ऊर्ध्वासः सोतृभिरिस्या न्नमेक
स्यां मन्त्रे स्त्वालिधनं विष्टारपंक्तौ बार्हद्गिरस्य स्रुसंतत न्यसा व्यं श्रुर्मदायेति गायत्रं च गौषूक्तं च प
वस्व वाजसातम इति गौरीवितं च ऋषभश्च शाक्वरः समानमितरं त्रिवृत्पष्ठस्यान्हः स्तोत्रीयानुरूपौ पर्या
स इन्द्रायेंदो मरुत्वत इति गायत्रमेकस्यां रेवत्यस्ति स्तुषु म ज्यमानासः सुहस्त्येति स्वार मौक्ष्णोरंध्रमेकस्यां
गोष्ठा विष्टारपंक्तौ परिस्वानो गिरिष्ठा इति गायत्रं वैदन्वतं च यज्ञिधनवत्सोमाः पवंत इंदव इ गौरीवितं च
क्रौंचं च यत्स्वयोनि समानमितरं त्रिवृता इति द्वितीयात्र्यहस्ति पंचाहानसप्तमस्यान्हः स्तोत्रीयान वर्चस्य तृ
चो नुरूपः पर्यासो वृषा पवस्व धारयेति गायत्रमेकस्यां मार्गीयवमेकस्यां मेडं सौपर्णमेकस्यां काण्व
स्य स्रुसंतनि यस्ते मदो वरेण्य इति गायत्रं चाग्नेश्चार्कउद्धरति द्विपदाः समानमितरं त्रिवृदष्टमस्या
न्हः स्तोत्रीयो न व र्चस्य तृचो नुरूपः पर्यासजव स्य इंदो श्रंधस इति गायत्रं च बिलं व सौपर्णं चामि सा
मास्त ग्राप व इति द्विहिंकारं च गायत्री पार्श्वं च पौरुहन्मनं चाच्छिद्रं च पवस्व देव आयुषगिति गायत्रं च
स्वाशिरं चार्को भीनो वाजसातममिति गौरीवितं च त्रालिधनं च त्वाष्ट्री सामो द्धरति द्विपदा हिंचेति स्रुक्रुसपद्

तीडानाङ्संप्लाटेंस्यंसमानमितरंत्रिवृन्नवमस्यान्हःस्तोत्रीयोदशर्चस्यतृचोनुरूपःपर्यासःपवमानोर
पीतमहइतिगायत्रंचात्वारस्त्र्चपरीतोविंचतासुतामितिएवंचकोल्मलबार्हिषंचदेवस्यानंचर्दीर्घतम
सश्वार्कःसामराजमंत्स्यंत्वंङ्सोमासिधारयुरितिगायत्रंचाश्वसूक्तंचपरिस्वंङ्कर्यतङ्कारमितिगौरी
वितंचसंकृतिचोद्वरतिद्विपदाउपोषुजातमप्तुरमितित्रतीचीनेडंकाशितमंत्स्यंसमानमितरंत्रिवृतः१
इतिसप्तममप्रम्यतित्रीएयहानि।दशमस्यान्हःपंचानामन्हामनुरूपास्तृचएककर्चीत्यचाविंतिबर्हिष्यव
मानमुत्सातेजातमंधसइतिगायत्रमामहीयवमाभीकंपुनानःसोमधारयेत्यंतरोत्तेधनिबेघोजे
री।वितंतएककर्चीश्याजाश्वविरितियत्तापतीयंमंत्यमुद्वरतिद्विपदाःसमानमितरंत्रिवृदुद्भिद्बलभि
त्संप्रहनीतसोऽग्निष्टोमेधातिथस्यलोकेवृहन्निधनंवार्कजंमंरौरवस्यमेधातिथंमुभयागौरी।वितमनु
ष्टुभिसमानमितरंक्लृप्तमावृत्तेभ्योभिन्नवेभ्यश्चावृत्तानामभिन्नवानांप्रथमाभिन्नवस्यप्रथमस्यान्हो
ऽभ्जयमानःसुहस्त्येसैऽसौपस्तोरंध्रमेकस्यांकृएवरथंतरमेकस्यांवरुणसामैकस्यांत्रिणिधनमायास्यं
ति स्यषुसमानमितरमुच्चरत्युत्तरेभ्यःकएवरथंतरवरुणसामनीत्यचक्लृप्ताहृहतीसावत्सारिकेगोश्वा

युवीतयोरैकाहिके बृहत्सौ।४।इति दशमात्रमतिकृत्तमा।ध्वंदीमदशाहात।अस्य प्रत्नामनुद्युतमेते सो
मा असृग्रमिति त्रियंसोमः पुनानो अर्षति सोमा असृग्रमिंदवः पवस्व वृष्टिमासुनः प्रत्ने धारा असश्चतः पवमा
नस्यते कवे न आयाहि वीत यहत्या ज्यानि प्र सोमासो विपश्चित इति गायत्रं चाश्वं च सोमसाम चाशुभा
र्गवमागीयवं चाभीवर्त्तं चैडं च सौपर्णं रोहितकूलीयं च प्र सोम देव वीतय इति प्रअंहै गतं च पौरुहन्मनं च हा
रायणं च हिहिंकारं च गौंगवं च यौधाजयमौशनमं त्यं ड्रथंतरं च वामदेव्यं च नौधसं च कालेयं च स्वादिष्ठ
या मदिष्ठयेति गायत्रसंहितं श्रौशवं च भासं च काक्षीवतं च जराबोधीयं च पवस्वेंद्र मच्छेति सफाक्षार
श्रसुन्वानानापांधसद्इति गौरीवितं च वैश्वामित्रं चासावि सोम इति यस्य योनिः पदनिधनं च अंगुरुपाअंगुरुदीयं
ड्स्वारं च कौत्समौरूक्षयमदद्रूत्समस्रजइत्येतयो रुत्तर मौदलगो तमेकाव मंत्त्यं परतायत्तीयमग्नि
ष्टोमसामा।५।इति छंदोमदशाहाद्यमहः।१ पवस्व वाचो अग्रियः पवस्वेंदो वृषासुतो वृषा सोम द्युमां अ
सि वृषा ह्यसि भानुनैष देवो अमर्त्य इति दशार्चस्य त्रचडध्रत्युत्तमेषउस्यवृषास्यएषवाजी हितोन
मिरेषकविरभिष्टुतउत्तेशुष्मासो अस्युः पवमानस्यते वयमग्निं दूतं वृणीमहइत्या ज्यानि वृषापवस्वधा

रयेति गायत्रं च यौक्ताश्वं च सुरूपं च हरीनिधनं चाजीगं च स्वारं च सौपर्णं द्व्यस्यं च यौक्ताश्वमपभ्रपव
मानः पुनानः सोमधारयेति समंतं च दैर्घश्रवसं च वष्टं च यशश्च कौल्मलबर्हिषमापास्य वृषा शोण
इति पार्थमं त्वं ह्य१ङ्ग दैव्य वामदेव्यं च श्यैतं च माधुच्छंदसं च यत्ते मदो वरेण्य इति गायत्रं च हाविष्मतं च श्या
मदं च पावस्तु निधनं चासितं चाभ्यसक्तं चैव पवस्व धारया सुतः पवस्व देववीतय इति शंकु सुहाने अग्रे थेपूषा
रयिर्भग इति गौरीवितं चैडं च कौत्सं भर्गश्चासितं च यद्वाहिष्ठीयं क्रौंचे एतेषामेव प्रथमोत्तमे वृषा मतीना
मिति यामं मंसं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोम साम स्वान्युक्थानि ॥ इति द्वितीयमहः ॥ दविद्युतत्या रुचेति अ
स्य प्रत्नामिंद्रवो राजा मेधातिथेर्यतेते त्वा नमणा निबिभ्रतं मे वाधियायात्वमण्या स य प्रमिन्द्र वः पर्या पवमाना
वृक्षतायघ्नन्पवते मधस्वेपवस्व धारयाग्निनाग्निः समिध्यत इत्याज्यान्युत्त्वाते जातमंधस इति
गायत्रं च सुध्वक्कं चैष्टमं च सोमित्रं चैडं तं च स्ताकमश्वं चाभिसोमास आयव इति पौरुमद्गं च सद्यो
विशीयं च जोतमं चौतारक्षं चाद्विद्वे च मेधातिथं चाश्वकारणि धनं कार्ण्वं तिस्रो वाच इत्यांगिरसाः संक्रो
शं त्सो रथंतरं च वामदेव्यं च महावैष्टंभ च रौरवं चाति स्रोवाचं उदीरत इति गायत्रं च पाष्ठौह मेडं सैधुक्षितं

मोशा न वै रूपे स्वेऽस्मिंक्कुमो सुता सोम धुमत्तमा इति गौरीवितं च साध्रं च श्यावाश्वं च त्रौ ॥ ए चत्वाष्ट्री
सामान्यैडं स्वारं त्रिणिधनं पवित्रं तत्स्य रिष्टं मंत्यं यसतोयसीयमग्निष्टोमसाम स्वान्युक्थ्यानि ॥ २ ॥ इति
तृतीयमहः । पवमानो अजीजनत्पुनानो अक्रमीदभि प्रयज्ञवो नमर्ण्य आशुरर्ष बृहन्मते बभ्रवे
नुस्वतवसे प्रस्वानासो रथा इव हिन्वंति स्रत्यमुत्त्र यो अग्निर्वृत्राणि जंघनदिति होतु राज्यं स्वान्युत्तराणि
पवस्व दक्षसाधन इति गायत्रं चापर्वं च निधनकामम दास्सुत्रा साहीयं त वाहं सोमरारणे स्वा
ष्टाएं ष्ट्रं चार्कपुष्पं च बार्हदुक्थं च मांडवं च विश्वा व स्विति यस्य निधनमाभीशवं च स्वः पृष्ठं चांगिरस
ं सोमः पवते जनिता मतीनामिति जनित्रं मंत्यं बृहच्च वामदेव्यं च त्रैशोकं च पृश्नि च पदद्विषा द्विशः
विरिति गायत्रं चौर्णायवं च बृहच्च भारद्वाजं माथीयवं च पदनिधनं स्वेऽस्मिंक्कुमो पुरोजिती
वो अंधस इति गौरीवितं च वार्कजंभं च पदनिधनं सुरूपसुद्धीयं च यदि प्रभिरेडमाकूपारं च यन्न वमे
हन्यां धीगवं च व्रतस्याश्विनीः पवमान घेनव इति लोशं मंत्यं यसतो यसीयमग्निष्टोमसाम न्युक्थ्या
न्युद्वरति षोडशिमं ॥ ५ ॥ इति चतुर्थमहः । उत्ते शुष्मास इति पुरस्तात्सर्या सस्य पंचर्चमग्नेः सोमपनाम

हइतिहोतुराज्यं स्वान्युत्तराणि स्वा गायत्री सोमउष्वाणः सोतृभिरितिमानवं चान्त्यं च वैरूपं चत
वाहंसोमरारत्ने त्येतेषां प्रथमे योक्ताश्वं च वामग्नमग्ने स्त्रिणि धनमिंधुर्वाजी पवते गोन्योघा इतिसं
पात्पारथंतरं च वामदेव्यं च बार्हद्गिरं च जराबोधीयं चासाव्यंशुर्मदायेति गायत्रं च संतनि चाध्य
र्द्धेडं च सोमसाम गोषूक्तं च स्वेउस्मिक्क्रुमो प वस्व वाजसातय इति गौरीवितं च र्षभ श्र रस्त्वाष्ट्री
साम च यद्यद्युतोदं नासदस्य वमष्टेऽः पदस्तोभो गौविल्पवस्वेति व्यद्यम्पा घातंलौशमं त्यं यज्ञायज्ञीयम
ग्निष्टोमसाम स्वान्युक्थ्यानि पवस्व देववीरतीति दशार्चे स्य पत्ल चमुद्रस्त्युत्तमं मेउमो स्तोणोरं ध्रमुद्रति
स्वारं वैदन्वत मुद्रति गौरीवितम नुष्टुभ्य पपदे एष्ठ्य स्तोमस्य षष्ठमहस्तदेतत्त्व चक्रूप्त त्रिंशं। ६। इति
पंचम षष्ठे अहनी। ये सोमासः परावति प्रस्वानासो रथाइवा स्यग्रमिंदवः प या यवं यवं नो अंधसा ते
दक्षं मयोभुवम्। ता वानं वैश्वानरमितिहोतुराज्यं स्वान्युत्तराणि स्वा गायत्री पुनानः सोम धारयेति
सोमसाम च कएवरथंतरं च पौरुमद्गं च गौंगवं च द्विनिधनं चा यास्यं प्र काव्यमुशनेव ब्रुवाण इतिवा
राहमंत्यं स्वानि पृष्ठानि यस्तोमदो वरेण्य इति गायत्रं तिस्र ध्वग्नेरर्कोएकस्यां जराबोधीयमेकस्यां द

न्तात्। धनमेकस्यां स्वेडाह्मि कुकुभौ पुरोजिती वो अन्धस इति गौरीवितं च कार्त्तयशं चात्रेयं च गौतमं
द्विपदासु सौहविषं प्रो अयासीदिन्दुरिडं पवस्व सार्ध्यं स्वं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसामन्युक्थ्यानि ॥१॥
इति सप्तममहः ॥ हिन्वंति सूरमुस्रय एते सोमा अभिप्रियं सोमः पुनानो अर्षत्ययावीती परिस्रव
विश्वाभिरग्ने अग्निभिरिति होतुराज्यं स्वान्युत्तराण्य ध्वर्यो अद्रिभिः सुतमिति गायत्रं च वैरूपं चाशुभा
र्गवं च बिलं ब सौपर्णं चाभि सोमास आयव इति द्विहिंकारं च गायत्रपार्श्वं च पौरुहन्मनं च हारायणं चा
क्ष्णियं पुरुहवाः शिशुमिति वासिष्ठं मत्स्यं स्वानि एष्टानि पवस्व देव आयुषगिति गायत्रं इति स्वसुस्वाशिरत
मर्कं एकस्यां कासीवतमेकस्यां भारद्वाजमेकस्यां स्वेडाह्मि कुकुभावमिनो वाजसातममिति गौरी
वितं चैडं च कौत्सं मौदलं च रयिष्ठं च स्वासु धर्म हाउ धत्तेत्यैडं प्रागं मं त्स्यं यज्ञायज्ञीयमग्निष्टोमसा
मस्वान्युक्थ्यानि ॥ ॥ इत्यष्टममहः ॥ उपोषु जातमप्तुरमेष देवो अमर्त्यः स सुतः पीतये वृषा ऽ यापव
स्व धारया पवमानते कव उपत्वा रण्वसंदृशमिति होतुराज्यं स्वान्युत्तराणि पवमानस्य जिघ्नत
इति गायत्रं चादारसृ त्त्रैडानां संक्षारं ऋषभं अपावमानः परीतो षिंचता सुतमिति देवस्थानं वसं कृतिं च

दैर्घश्रवसं च दैर्घतमसस्याऽर्कौ तान्यृचा अश्वक्रानिति वासिष्ठमंत्यं स्वानि पृष्ठानि त्वं सोमासि धारयुरिति
गायत्रं तिसृष्वाश्वसूक्तमेकस्यां प्रतीचीनेडं काशीतमेकस्यां हाविष्कृतमेकस्यां स्वेडस्मि क्रुकुंभोपवस्त्य
हर्यतं हारमिति गौरीवितं च वाङ्निधनं च क्रौंचं स्वासु विधर्मा सात्विसोमो अरुषो वृषा हरिरित्यैडं याम
मंत्यं यत्तायज्ञीयमग्निष्टोमसाम स्वान्युक्थ्यान्यथ यदेव षंढो भवतो दशरात्रस्य नवममहस्तद्दशमंत
स्य पर्यस्विति गौरीवितमेकस्यां मोक्षिहमोकौ निधनमेकस्यां श्यावाश्वमेकस्यां मांधीगवं तिसृषु समा
नमितरं महाव्रतं चातिरात्रश्च महाव्रतं चातिरात्रश्च ॥ १२ ॥ इति नवमदशमेऽहनी ॥ इति दशमोऽध्यायः समा
प्तः ॥ पुरस्तात्पृष्ठस्य क्लृप्तोतिरात्र क्लृप्तः पृष्ठ्यः क्लृप्तिः प्रथममहरभिप्लवस्य यथा पृष्ठ्ये मध्ये द्वितीयस्या
ह्नः स्तोत्रीयानुरूपौ पर्यासः परीतो षिंचतासुतमिति बृहती समानमितरं त्रिवृत् क्लृप्तं तृतीयमहर्यथा
मध्ये पृष्ठ्ये चतुर्थस्याह्नः स्तोत्रीयानुरूपौ पर्यासः परीतो षिंचतासुतमिति बृहती समानमितरं त्रिवृत् क्लृ
प्तं पंचममहर्यथा मध्ये पृष्ठ्ये सुष्ठस्याह्नः स्तोत्रीयानुरूपौ पर्यास इंद्रायेंदो मरुत्वत इति गायत्रमेक
स्यां माश्वसूक्तमेकस्यां वाजदावर्यमेकस्यां मृज्यमानः सुहस्त्येत्यौक्ष्णोरंध्रमेकस्यां वारुणसाममेकस्यां

त्रिणिधनमायास्यमेकस्यां समानमितरं त्रिवत्क्लृप्तमानं तेभ्यो मिल्लवेभ्य आवृत्तानाममिल्लवानां प्रथमस्या
भिल्लवस्य प्रथमस्यामहं इन्द्रायेन्दो मरुत्वत इति गायत्रमेकस्यां तस्यामेवास्य स्तोत्रं मज्यमानः सुहस्त्ये त्येऽ मौ ह्वो
रं धुर्मेकस्यां तस्यामेव वाकल्यवरणं तरं वरुणसामैकस्यां त्रिणिधनमायास्यमेकस्यां समानमितरं पुनानः स्तुतं रम्यः
कल्पवरं यं तरं पुनर्वीजदावर्यः स्वलोकमायान्तिसर्वांवत्सरिकं गो आयुषी अविक्लृप्ते ।१।४ इति पुरस्तात्सप्तमस्त्रि वृद
भिल्लवो गो आयुषो निर्देशः । अस्य प्रत्नामनुद्युतमेते सोमा अभिप्रियमनु ग्राम् । विपवसे पवमानस्यते कवे अग्न आ
याहि वीतय इत्याज्यानि प्र सोमासो विपश्चित इति गायत्रं चाश्वं च सोमसाम चाभु भार्गवं प्र सोम देववीतय इति पञ्च
गौंगवं यौधाजयमौशनमंत्यं रथंतरं च वामदेव्यं चनौधसं च कालेयं च स्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्रं संहिते
पवस्वेन्द्रमच्छेति सफा सारप्रसुत्वा नायां ध स इति गौरीवितं गो तमं पाद निधनं शुद्धाशुद्धीयं कावमं त्सं यत्ताय
त्रीयमग्निष्टोमसाम ।२। इति द्वितीयं छन्दोमेत्र प्रथममहः । पवस्व वाचो अग्रियः पवस्वेन्दो वृषा सुतो वृषा सोम द्युमा
ं असि वृषा ह्यसि भानुनै वृषस्य वृषा रथ इते शुष्मा सो अस्मुरय पवस्व धारयापवमानस्यते वयमग्निं दूतां वृणी
मह इत्याज्यानि वृषा पवस्व धारयेति गायत्रं च यौक्त्रास्वं च सुरूपं च वषभं अपवमानः पुनानः सोम धारयेति एकं

च यशश्चाग्नौक्ष्णम्लबार्हिषमा यास्ये वृषा शोण इति पार्थमं त्यं बृहद्वामदेव्यं च श्यैतं च माधुछंदसं च यस्तोमस्तोवो र
ए य इति गायत्रं हाविष्मतं च मा त्वितमे ष्वस्य धारया सुतः पवस्व देववीतय इति शांकु सुतानेन्द्र यं पृष्णा रायि भग इति
गौरीवितं च भर्गं श्रात्राक्षितं क्रौंचे वृषामतीनां पवत इति पाममंत्यं पवायतीयमग्निष्टोम सामस्वान्युक्थ्यानि ॥ ३ ॥ इ
तीपमहः ॥ दविद्युतत्या रुचैतो श्वसद्रामिंदवो रजामे धामिरी पते तं त्वा नृम्णानि विभ्रतमे ष धिया यात्यण्व्या
पघ्नन्नवते मत्य इषे पवस्व धारयाग्निनाग्निः समिध्यत इत्याज्यान्युक्थानि जातमंधस इति गायत्रं च प्लुतं त्रक वै
ष्टुभं च सौमित्रं चैडं तं चाभिसोमास स्त्राय व इति पौरुमुद्गं च गौतमं चांतरिक्षं च मेधातिथं चाष्वारणि पनं क्रौञ्चं
तिस्त्रो वाच इत्यं गिरसां स्वंसं क्रोशं त्यौरषंतरं च वामदेव्यं च महा वैष्टंभं च सैरवं च तिस्त्रो वाच उदीरत इति गायत्रं
प्राष्ठौहमैडं सैं धुक्षितं स्वेडा क्षिक्रू कु भो सुता सोम धुमत्तमा इति गौरीवितं च ताछ्री सामान्यैडं स्वारं त्रैणि
धनं पवित्रं त इत्यारिष्टमंत्यं यज्ञायज्ञीयमाग्निष्टोम सामस्वान्युक्थ्यानि ॥ ४ ॥ इति तृतीयमहः ॥ बभ्रवे नु स्वतवस इ
ति षड्चं सत्राषाहीयं मांडवं मा गीयवं श्रुध्याश्रुद्धीयं तान्युक्थ्यानि यद्य यदेव पर्वस्य छंदोम दशाहस्य चतुर्थम
हस्तदेतत्तच्च क्लृप्तं त्रिंशं क्लृप्तं पंचममहर्यपामध्ये एष्वेष षष्ठस्यान्का याबीती पारिस्ववेति पुरस्तात्पर्यासस्यात्च

न्नो स्तोमो रथंतरं सर्वं पृष्ठ्यं यथास्य पयश्चतुर्थानि वेदन्वतानि गौरीवितमनुष्टुभ्य पयदेवप्लस्तोमस्याष
ष्टमहस्तद्देतत्त्व चक्लृप्तं षट्त्रिंशः। इति चतुर्थपंचमस्य निर्देशः पष्ठक्लृप्तं॥ ये सोमासः परावति प्रस्तानो
सोरथाद्वास्व अग्निं दवः यपाश्वपजा वो नभूर्णय आसुरर्षबृहन्मते यवं यवं नो अंधसातेदस्तं मयोभुवे
मत्तावानं वैश्वानरमिति होतुराज्यं स्तोन्युत्तराणि स्तोत्रगायत्रीतस्यां गौपरत्तु श्राक्लेपुनानः सोम धारयेति सो
म चक्रएव रथंतरं चपौरुमुद्गं च गौतमं च वार्शं च गौगवं च द्विणिधनं चापास्यं प्रकाव्यमुशनेव ब्रुवाण इति
वा राहमंत्यं स्तोत्राणि पृष्ठानि यस्ते मदो वरेण्य इति गायत्रं चाग्नेश्वार्कौ जराबोधीयं च दक्षिणिधनं वैखण
उश्निक्कुभौ पुरोजितीवो अंधस इति गौरीवितं वकातीयशं च त्वाष्ट्रीसामनी स्तारं चाप्कारणिधनं चा
त्रेयं च गौतमं च द्विपदासु सोहविषं … स्वयासीदि त्यैडं यत्सारण्यं त्यं यत्तापतीयं नाग्निष्टोमसामस्तान्युक्थ्या
न्यपयेहवषंद्दे मवतो दशरात्रस्य चतुश्चतुस्त्र त्वारिंशो ऽह्नि नीत उभयोर्गौरीवितमनुष्टुभ्य पयदेवप
वित्स्यछंदो मदशाहस्य दशम महस्तदत्र दशमं महाव्रतं चातिरात्रश्च॥ इति सप्ताष्टमनवमानि दशमस्य
च निर्देशो महाव्रतं चातिरात्रश्च॥ विधृतिमिक्लृप्तं इति वातवतोरयनं मात्रिणवैम्पस्त्रिवृद्रूप उद्दत्तुष्कृप्यानि

पंचदशेभ्यः षोडशिनं सप्तदशेभ्यो वार्कजंभो द्वंशीये एकविंशेभ्योर्कान्युत्से धनिषाधावुद्वंशीयां
तान्युद्धरत्युद्धरा चतुर्थेत्वं चप्रस्तानास्तोरप्याद्वेतिपुरस्तात्पर्यासस्य नव चेमामहीयवाडुत्तरं जराबोधीयं
रौरवयौधाजयाभ्यां पूर्वे द्विहिंकारमेधातिथे गौरिवीताडुत्तरेऽभुद्राभुद्रीयश्यावाश्वे समानमितरमेतस्मे
वराथंतरेऽएकविंशेनाभुरर्षबृहन्मत इतिपुरस्तात्पर्यासस्य बृहद्वच्वंहाविष्मताडुत्तरमाजीगमापाभ्या
भ्यां पूर्वे समंतदीर्घश्रवसेजोराविताडुत्तरे मधुश्चुन्निधनासितेसमानमितरं तस्यैव बार्हतेनैकविंशेने
ताभ्यामेव विपर्यासं मासमाहरति चतुर्थेत्वं चमुश्नोपर्यासावामोभार्गवाडुत्तरं मार्गीयवं द्वैगतं मध्ये बा
र्हतानां संहिताडुत्तरेकाक्षीवतभासे समानमितरमेतस्यैव राथंतरेण त्रिणवेनापघ्नन्पवते मधो
यापवस्व धारयेतिपुरस्तात्पर्यासस्य त्वं चेस्वारात्सौपर्णाडुत्तरं हारिश्रीनिधनमर्कपुष्पं मध्ये बार्ह
तानां मौक्षाडुत्तरे श्रामदं च दावसुनिधनं च समानमितरमेतस्यैव बार्हतेन त्रिणवेनैताभ्यामेव विप
र्यासमेकेन त्रिंशात महानिमहाव्रतं विषुवानथैत एव मासा आवृत्तास्तैरावृत्तैरुत्तरान्षण्मासा
ं स्तेषामेकान्नत्रिंशीप्रथमो द्वितीयान्ततो रयनेन क्लृप्तं कुंडपायिनामयनमाद्दशारात्रात्प्रत्नातोद्दशरा

त्रः प्रज्ञातं व्रतं प्रज्ञातो तिरात्रो गवामयनेन कृत्तं तापश्चितामयनं ज्योतिष्टोमेन वा विकृतेनेति वातवतो
रयनमग्नेः सहस्रसाध्यं गोरीवितस्वरे [illegible]शतिरिति कुंडपायिनामयनानि द्वादशसंवत्सरं व
द्विः शतसंवत्सरं शतसंवत्सरं अग्नेः सहस्रसाध्यं मयनं प्रथमस्य सारस्वतस्य षोडशिमंता वतिरात्रा
वनुब्राह्मणं कृत्तमिषद्वयनमेकाहिके [illegible] गोआयुषी अविकृते अति रात्राउत्थानं द्वितीये द्वितीयस्य सा
र[illegible]स्वतस्य षोडशिमंतावतिरात्रो इति वातवतो रयनेन कृते त्रिवृत्पंचदशे अग्निष्टोमस्त्रिवृद्रथंपंच
दशं राथंतरं त्रिवृद्वार्हतं पंचदशमेकाहिके गोआयुषी गोरीवितस्वरे अति रात्राद्राथंतराद्राथंतरं त्रिवृ
द्वृहदुपयंति राथंतरस्यानुः प्रत्नवती बृहती तेनाजामित्वं यत्र वार्हतादन्होग्रमुपयंति गोर्यथा यमा
तिरात्रा स्वेवं बृहती यत्र गो वार्हतमहमुपयंति बार्हतस्यानुः पुनानः सोम धारयेत्येउमापास्यमेकस्यां
कृ एव रथंतरमेकस्यां दैर्घश्रवसमेकस्यां त्रिणिधनमापास्यंति स्वयत्र राथंतरादन्हआयुरुपयंत्या
युषो यथा यमाति रात्रा स्वेवं बृहती यत्रायुषो राथंतरमहरुपयंति राथंतरस्यानुः प्रत्नवती बृहती ते
नाजाम्यति रात्राउत्थानं तृतीयस्य सारस्वतस्य षोडशिमंता वतिरात्रावैकाहिकात्रिन्हकाविश्वजिदभिजि

कल्प. ३९

39

तौ च गौरीवितस्वरादति रात्रात्प्रायणं तद्राथंतरं ज्योतीरूपयन्ति ज्योतिष्टः प्रत्नवती बृहती यत्र वायुरायुषो यथा
यमातिरात्रास्त्वेवं बृहती यत्र ज्योतिषो वायुषो वा विश्वजितमुपयन्ति विश्वजितोऽस्य प्रत्ना गायत्री यत्र विश्वजि
तो गामुपयन्ति गोर्यथा यमातिरात्रास्त्वेवं बृहतीतेन जाम्यतिरात्रादुत्थानमुपायाद्‌ तेद्वार्षद्वततोरः सर्पसत्रस्य
षोडशिमन्ता वा तिरात्रौ जनुषे कृचेयोः सप्तपोष्कलेश्या वाश्वस्यलोके गौरीवितं समानमितरं विराजा द्वं
द्वेन सर्वोदशी ॥५॥ इति त्रीणि सारस्वतानि द्वार्षद्वततोरश्योः सर्पसत्रयोर्निर्देशो दशिप्रथमस्य चापवस्व वाचो
अग्रियउत्ते शुष्मासोऽग्रस्थुः पवमानस्याते कवेग्निं दूतं वृणीमह इत्त्पाज्यानि वृषापवस्व धारयेति गायत्रमे
कस्यां योन्यामेकस्यामपवमानः पवमानएकस्यां स्वारं वा सो पर्यपुनानः सोम धारये त्यैडमायास्यमेकस्यां
त्रिणिधनमायास्यं तिस्रुषु वृषा शोण इति पार्थमं त्यं बृहच्च वामदेव्यं च श्येतं च कालेयं च यस्तमदो वरेण्य
इति गायत्रं च हाविष्मतं च पवस्वेन्द्र मद्वेति सत्रासाहीयं ध्येयं पूषा रयिर्भग इति गौरीवितमेकस्यां
क्रौंचमेकस्यामर्कपुष्पमेकस्यां यच्छंदस्य वृषामतीनां पवतइति याममंत्यं पत्ताय ज्ञीयमाग्निष्टोमसाम सर्वो
दश्यै ताभ्यामेव विपर्यासं षण्मासांस्तेषामेकान्नत्रिंशस्तुतमः ॥६॥ इति दशिद्वितीयं सर्वोदस्यताभ्यामेव वि

एम ३९

पर्यासः षण्मासांस्तेषामेकान्नत्रिंशस्युत्तमः । पवस्ववाचो अग्रिय उपास्मै गायता नरो दविद्युतत्या रुचा पवमा
नस्य ते कवे अग्न आयाहि वीतय इति राथंतरं त्रीणि बार्हतान्यग्निं दूतं वृणीमह इत्युभयान्याज्यानीति वा ज्योते जा
तमंधस इति गायत्रमेकस्यां गोष्वश्वमेकस्यां सत्रासाही यमेकस्यां पुनानः सोम धारयेति समंतमेकस्यां संस
र्पमेकस्यां यत्सती यं दैर्घश्रवसमेकस्यां रथंतरं तिसृषु वृषा शोण इति पार्थमं त्वं बृहच्च वामदेव्यं च श्येत
स्य पृष्ठस्य संसर्प्य त्वं प्रथमं स्वासु कालेय संस्वादिष्ठया मदिष्ठयेति गायत्रं चाश्वसूक्तं च पवस्वेन्द्रमच्छेति सफमु
ध्य पुरोजिती वो अंधस इति गौरीवितमेकस्यां तस्यामेवौशीगवं संसर्पेति स्मुयद्द्वितीयं संसर्पवतीषु का
वमंत्यं यत्तायज्ञीयमग्निष्टोमसाम सर्वेषां दशोपेते एव पूर्वे अहनी आवृत्ते ताभ्यामावृत्ताभ्यामुत्तरान्षण्मा
सांस्तेषामेकान्नत्रिंशी प्रथमास्त्रिवत्सरस्य गवामयनेन क्लृप्तः प्रथमास्त्रिवत्सर आदित्यानामयनेन द्वितीयोंगिर
सामयनेन तृतीयो बृहस्पतिसवनात् क्लृप्ते क्लृप्ते प्रजायते सहस्रसंवत्सरं गोशविनिस्वरेण वा इति वातवतोरयनेन
क्लृप्तं विश्वसृजामयनं ज्योतिष्टोमेन वा क्लृप्तेन ज्योतिष्टोमेन वा यथा स्तोमक्लृप्तेन यथास्तोमक्लृप्तेन ॥१॥ इति.
विषुवामनयेते एव पूर्वे अहनी आवृत्ते ताभ्यामावृत्ताभ्यामुत्तरान्षण्मासांस्तेषामेकान्नत्रिंशी प्रथमास्त्रिसंव
त्सरः प्रजापतेः सहस्रसंवत्सरं विश्वसृजामयनमिति सत्राणि ॥ इति कल्पे एकादशोध्यायः समाप्तः ॥ इति कल्पसूत्रं स

सामकल्पसूत्र

१००